

RAPORT PRELIMINAR ASUPRA SĂPĂTURILOR ARHEOLOGICE DE SALVARE DE LA MIHAI BRAVU, JUD. TULCEA — AȘEZAREA NR. 2

GH. MĂNUCU-ADAMEȘTEANU

La o distanță de câteva sute de metri de promontoriul pe care s-a cercetat așezarea ¹, pe o terasă aflată pe latura sa vestică, s-au localizat vestigii arheologice din mai multe epoci istorice: neolitică, hallstattiană și feudal-timpurie.

O secțiune de control — S1 (75×2 m) orientată nord-sud, a fost trasată pe latura estică a terasei și ne-a oferit următoarele repere stratigrafice: stratul arabil, gros de 0,30—0,40 m, a distrus nivelul feudal timpuriu: între 0,40—0,70 m urmează un strat de culoare galbenă, măzăros, care se continuă cu un pământ lutos, de aceeași culoare. În nici una din secțiunile plasate pe această terasă nu s-a surprins un strat de cultură cu materiale dintr-o anumită perioadă, descoperirile arheologice limitându-se la fragmente sporadice și la câteva complexe: locuințe, cuptoare menajere sau vetre deschise. (Figura 1)

În S1 s-a găsit o locuință și un grup de trei cuptoare menajere din lut.

Locuința 1. În carourile 2—3 de la —0,30 m au început să apară numeroase fragmente ceramice; la —0,90 a fost surprinsă o parte din podeaua unei locuințe (2,80×2,00 m) și un cuptor construit din piatră (0,80×0,50 m și înălțimea de 0,30 m). Inventarul se compune în exclusivitate din fragmente ceramice ce ilustrează două categorii: ceramica de bucătărie și ceramica fină.

Ceramica de bucătărie. Toate materialele aparțin unei singure forme — borcanul — lucrat dintr-o pastă cu microprundișuri, cochilii, ceramică pisată, mică, arsă incomplet. Buza este evazată, cu o șanțuire pe mijloc, cu marginea teșită oblic sau rotunjită, dar întâlnim și exemplare cu buza răsfrântă spre exterior și rotunjită; cele cu buza evazată prezintă uneori pe fața interioară o bandă de linii în val. Decorul caracteristic este reprezentat de o combinație de benzi de caneluri orizontale cu benzi în val dispuse succesiv pe tot corpul vasului, fără a se respecta o anumită asociere; mai rar întâlnim un singur motiv reprezentat de incizii sau caneluri orizontale trase pe toată suprafața vasului (Pl. VI/1—7, XVII/1—3, 5—6).

¹ În așezarea nr. 1 s-au dezvelit câteva bordeie cu un inventar destul de sărac.

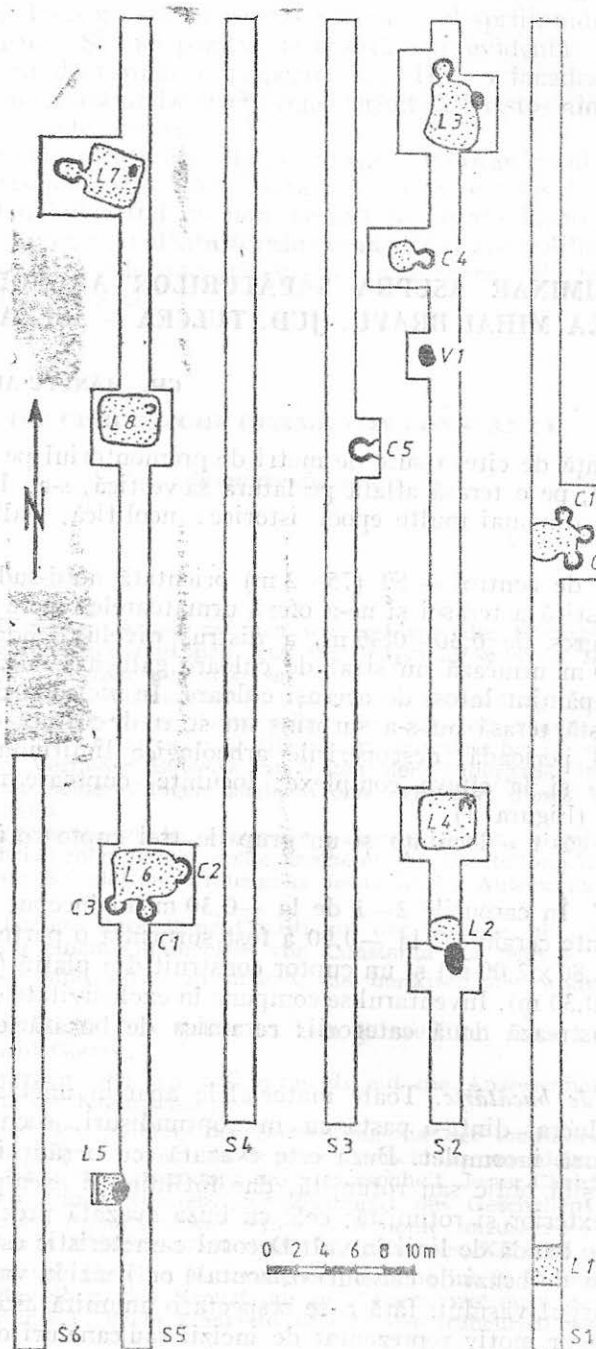

Figura 1 — Planul săpăturilor de la Mihai Bravu

Un singur vas are pe fund o marcă de olar (o cruce înscrisă într-un cerc) (Pl. VI/8, XVII/4).

Ceramica fină. S-au găsit doar patru fragmente — o pansă de borcan de culoare galben-portocalie și trei cenușii, ce ilustrează oala cu toartă și borcanul (Pl. VI/9, 10).

1. *Oala cu toartă* — are buza puțin evazată, cu marginea rotunjită, zonă de unde se prinde o toartă aplatizată.

2. *Borcanul* are formă globulară, cu buza ușor îngroșată și marginea rotunjită; limita dintre gît și umăr este marcată de o șanțuire. Pe corp este decorat cu linii verticale, lustruite.

Cuptoarele 1—3. În caroul 26, la $-0,30$ m, a apărut conturul unui cuptor care intra în profilul de est, pentru a cărui degajare s-a practicat o casetă de 3×2 m: C1 are diametrul de $1,40$ m și pereți păstrați pe o înălțime de $0,20$ m, restul fiind distrus de arătură; vatra aflată la $-0,50$ m adăpostea câteva fragmente ceramice. La est de C1, la $-0,60$ m, a fost dezvelit C2, cu diametrul de $1,28$ m și înălțimea pereților de $0,13$ m, instalația fiind distrusă din vechime. La sud de C2 s-a conturat C3, pentru cercetarea căruia caseta a fost lărgită pînă la $6,50 \times 3$ m. Acesta este cel mai bine conservat: bolta se păstrează pe o înălțime de $0,35$ m, iar diametrul ajunge la $1,05$ m. În interior s-au găsit câteva fragmente ceramice. Toate cele trei cuptoare au gura orientată spre o groapă de acces comună, care intră în profilul de vest; în casetă s-a surprins groapa cu dimensiunile de $1,80 \times 1,70$ m, restul intrînd în profilul de vest (Fig. 1).

S-au găsit numai fragmente de borcane, din pastă nisipoasă, cu pietricele, cochilii pisate, mică; peretele este gros de $8-10$ mm. Buza evazată, cu marginea rotunjită sau cu o ușoară șanțuire pe mijloc, prezintă uneori pe fața interioară o bandă incizată de linii în val (Pl. XXIV/1, 6). Decorul reprezintă o combinație între banda de caneluri orizontale și banda de linii în val (Pl. V, XXIV). Un exemplar este decorat cu caneluri orizontale dispuse pe toată suprafața, peste care a fost incizată pe gît o bandă de linii în val (Pl. V/4, XXIV/3). S-au găsit trei funduri fără marcă de olar (Pl. V/8, XXIV/5, 7).

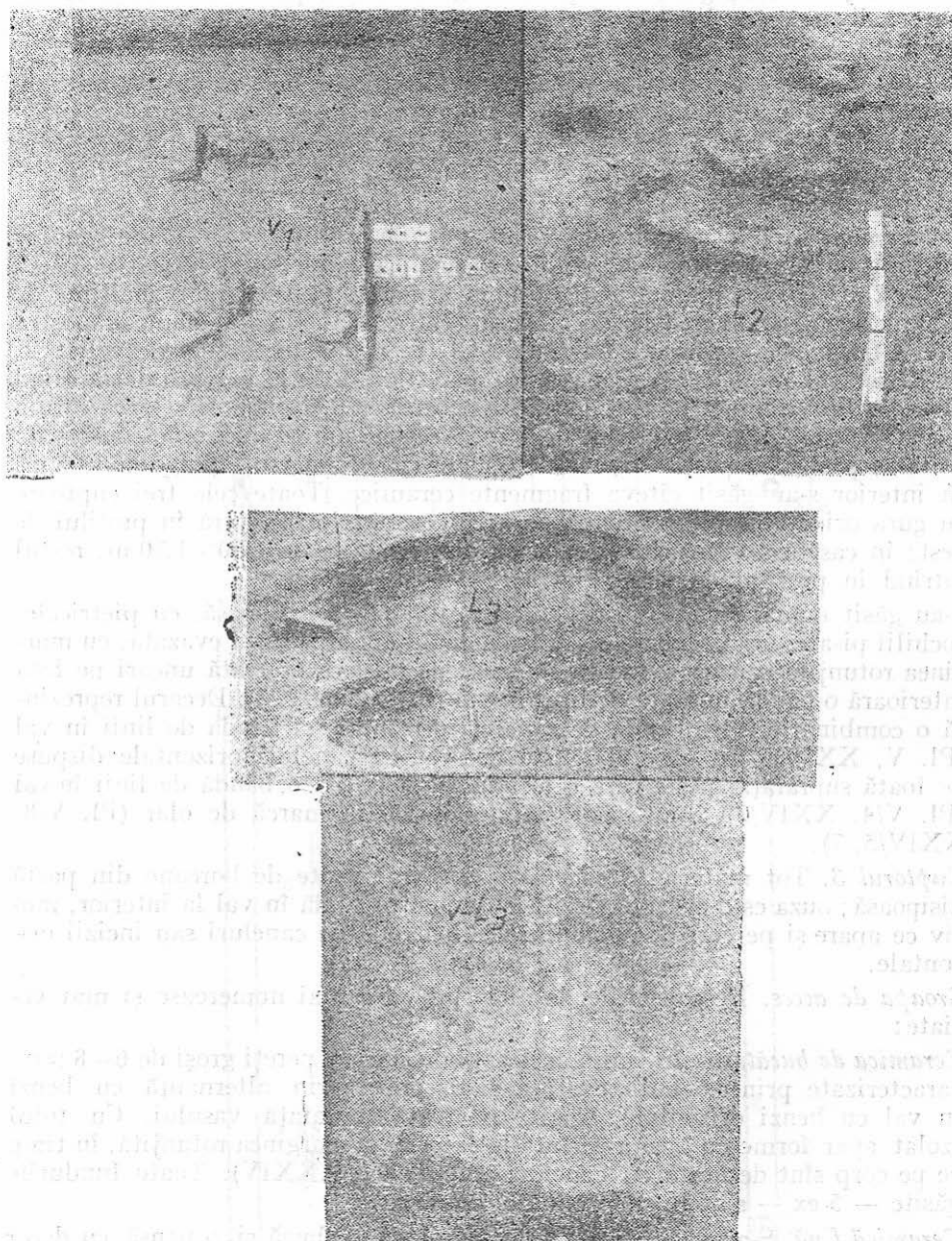
Cuptorul 3. Tot materialul constă în trei fragmente de borcane din pastă nisipoasă; buza este evazată, teșită oblic, cu o bandă în val la interior, motiv ce apare și pe corp în combinație cu banda de caneluri sau incizii orizontale.

Groapa de acces. Descoperirile de aici sînt ceva mai numeroase și mai variate:

Ceramica de bucătărie. Întîlnim aceleași borcane, cu pereți groși de $6-8$ mm, caracterizate printr-o buză evazată și decorate prin alternanță cu benzi în val cu benzi orizontale, trasate pe toată suprafața vasului. Cu totul izolat apar forme cu buza răsfrîntă la exterior și marginea rotunjită, în timp ce pe corp sînt decorate cu caneluri rare (Pl. V, XXIV). Toate fundurile găsite — 5 ex — sînt lipsite de mărci de olar.

Ceramică fină. S-au găsit doar două fragmente: o buză și o pansă cu decor lustruit ce aparțin unui borcan globular.

Sistemul de construcție al cuptoarelor — o groapă comună la toate trei — precum și materialul arheologic, indică apartenența la o singură fază de locuire. Luînd drept criteriu starea de conservare, putem aprecia că primul construit a fost C2, apoi C1 sau C3, fără a se putea preciza succesiunea ultimelor două.

Pianșa 1 — Vatra 1 (1), locuința 2 (2) și locuința 3 — vedere de ansamblu (3) și detaliu cu vatra (4).

1

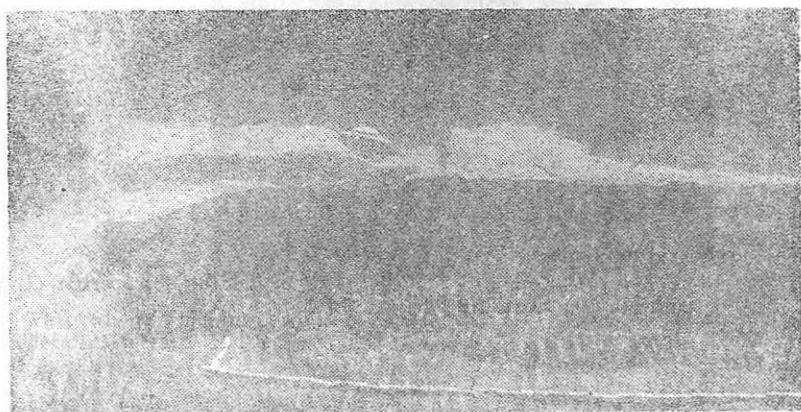
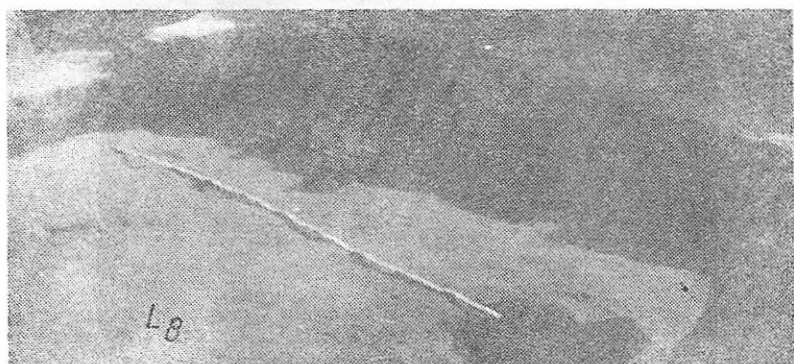
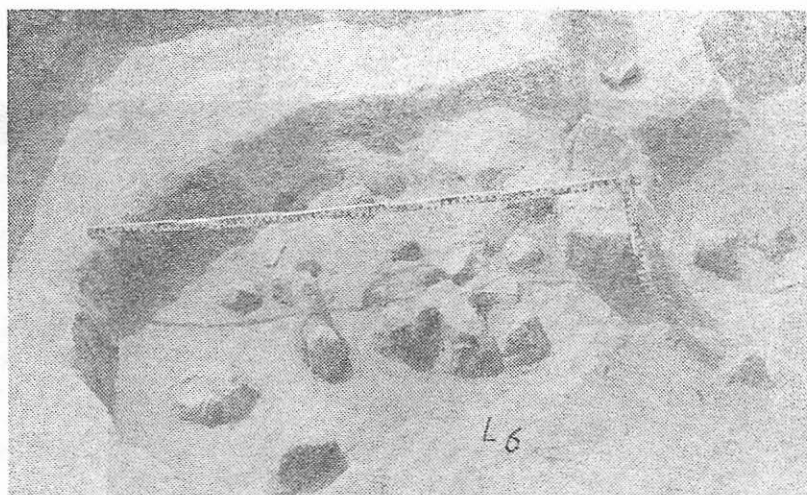
2

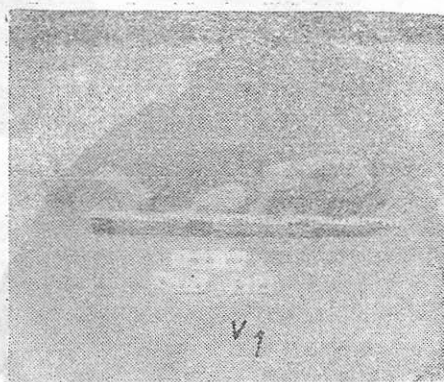
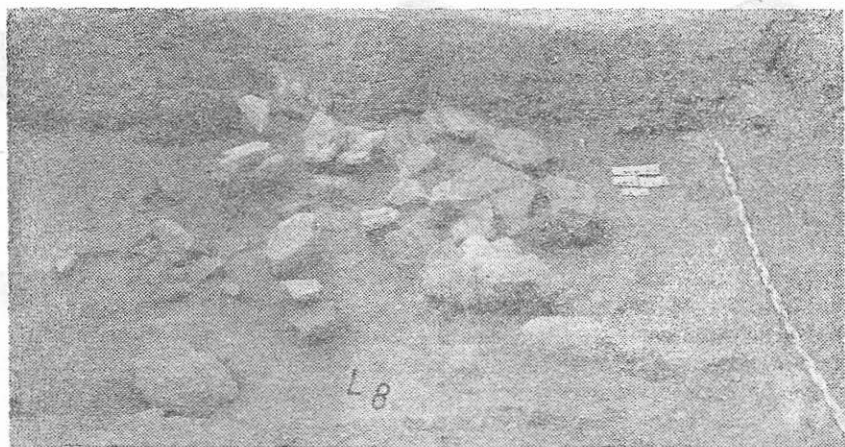
3

Planșa II

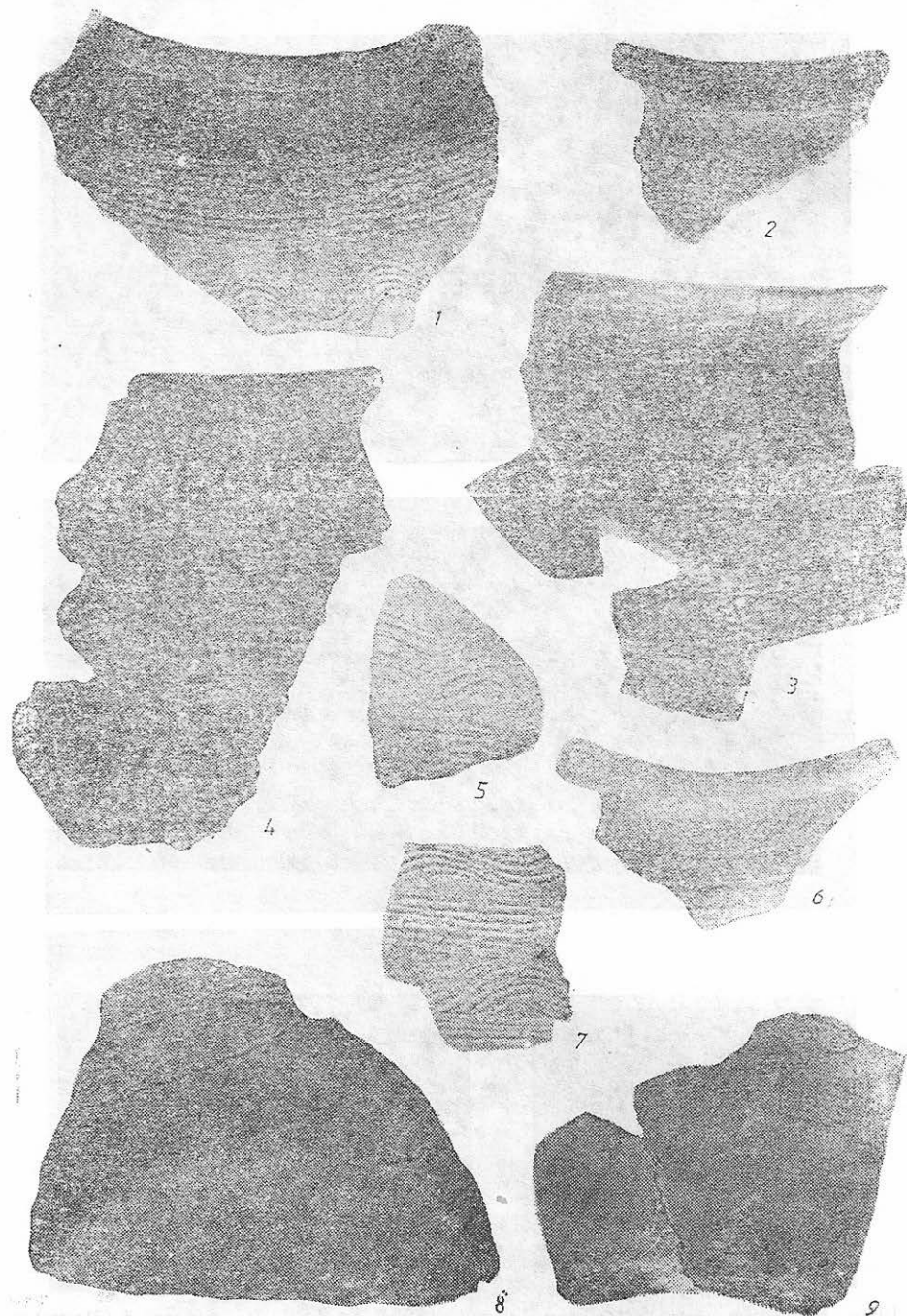
— Locuința 4 — cuptorul de piatră în momentul descoperirii (1) și după curățare (2); vatra din locuința 5 (3).

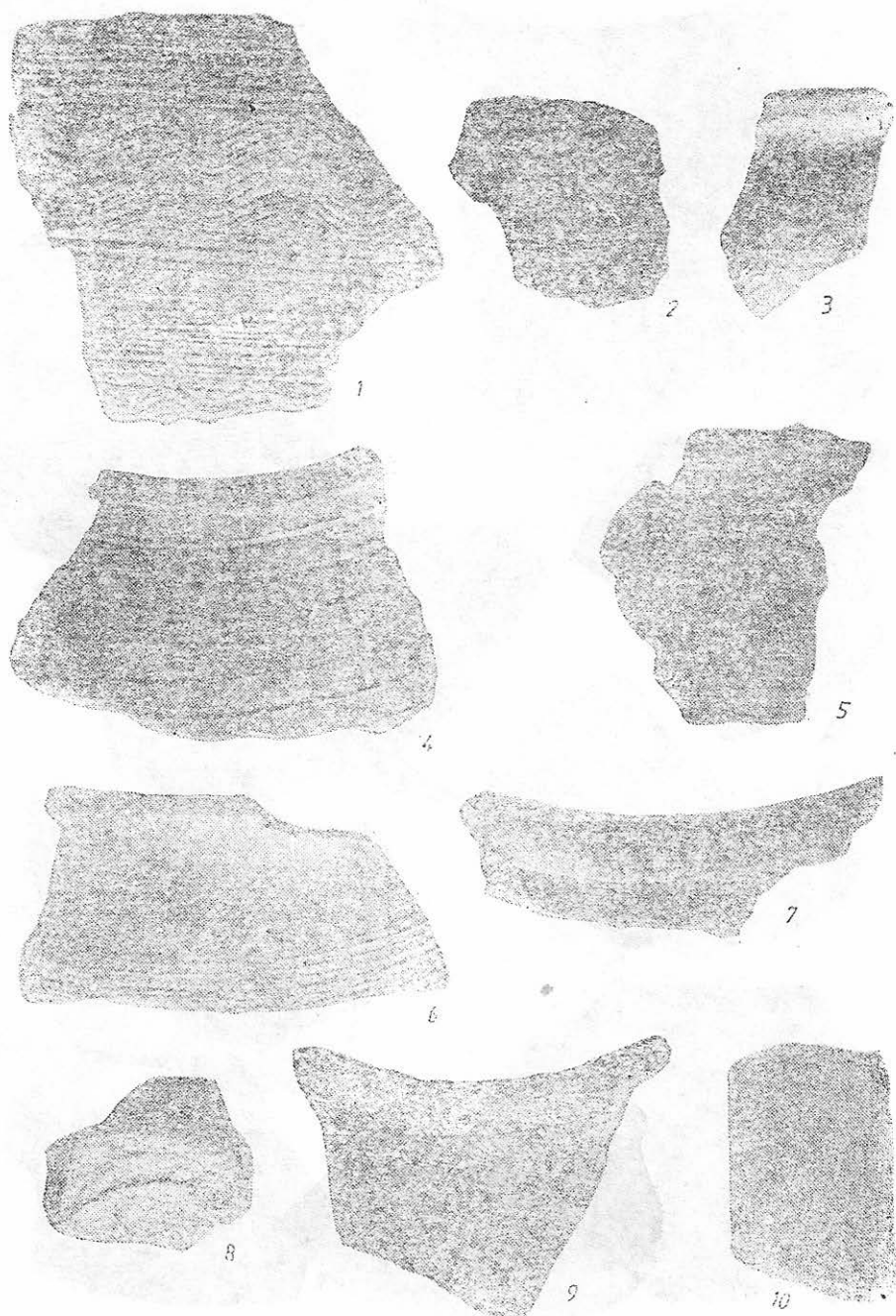
Plasa III — Locuința 6 — cuptorul din lut (1); locuința 6 — cuptorul de piatră și g. cupa (2); locuința 7 — cuptorul (1) și (2).

Plaușă IV — Locuința 8 (1); grup de cuptoare din lut 1—3 (2); cuptorul 4 (3); vatra 1 (4).

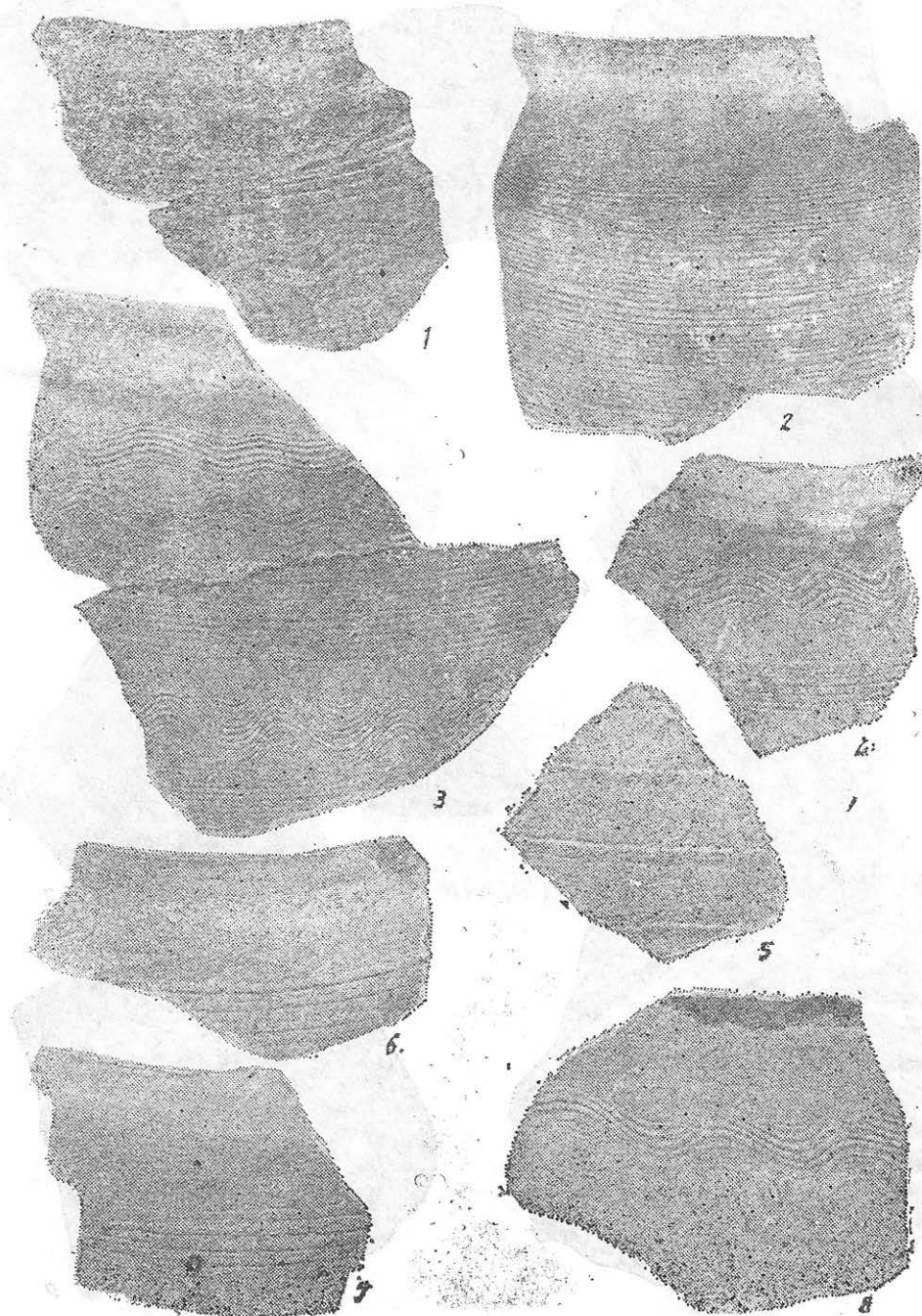
Plasa V — Ceramică din cuptoarele 1-3

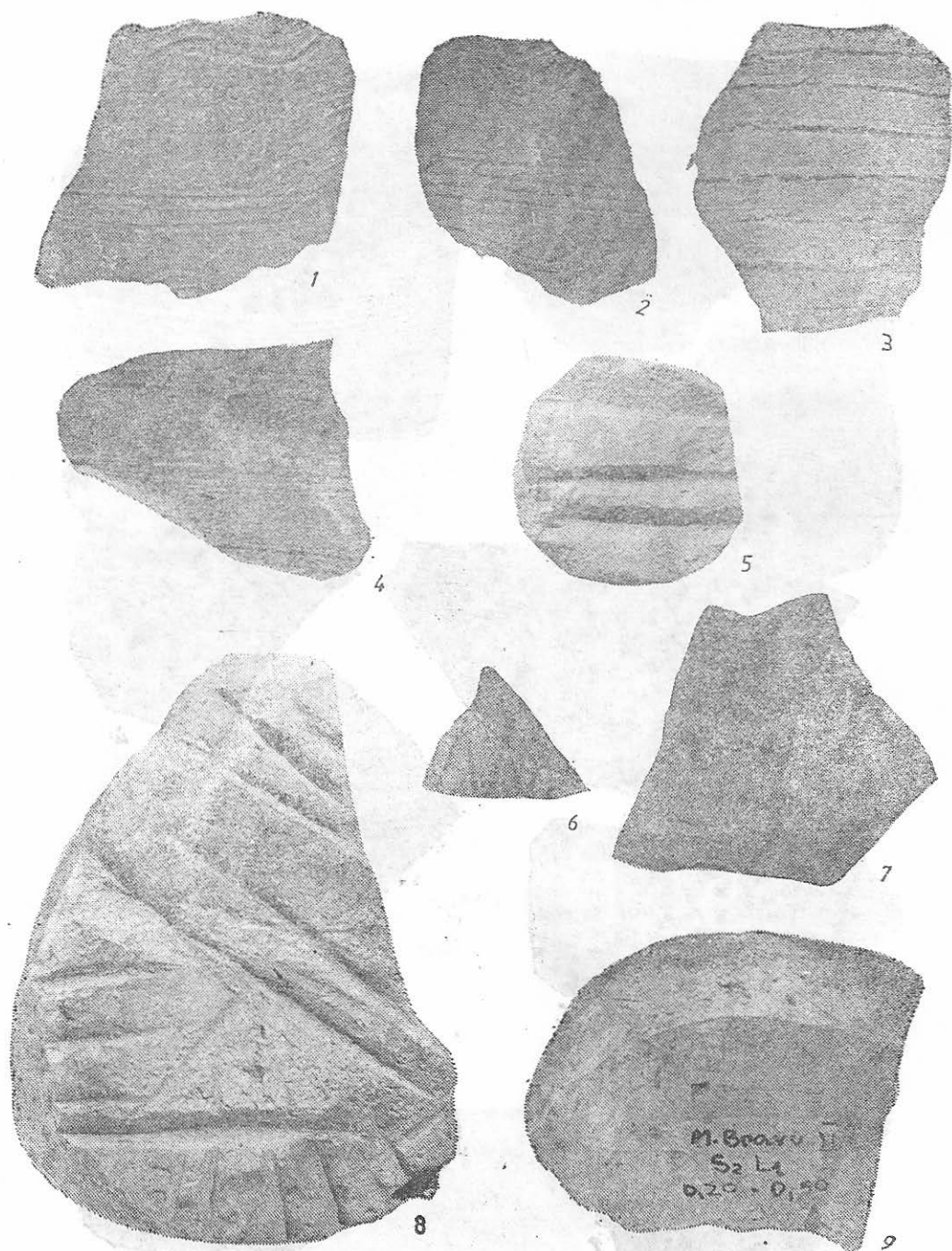
Pl. nșă VI — Ceramică descoperită în L 1: nisipoasă (1--8) și fină (9--10)

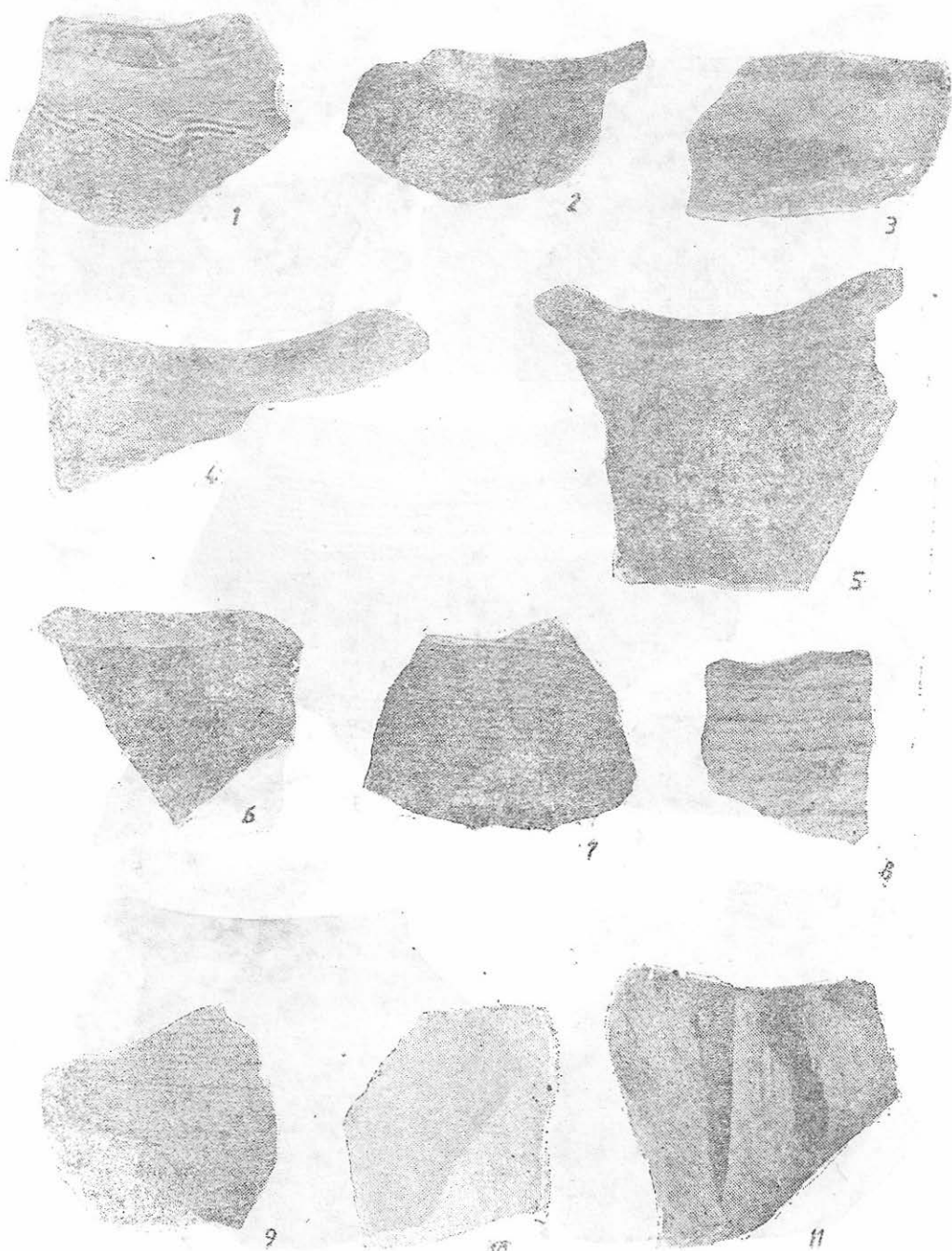
Plana VII — Ceramică descoperită în L. 2

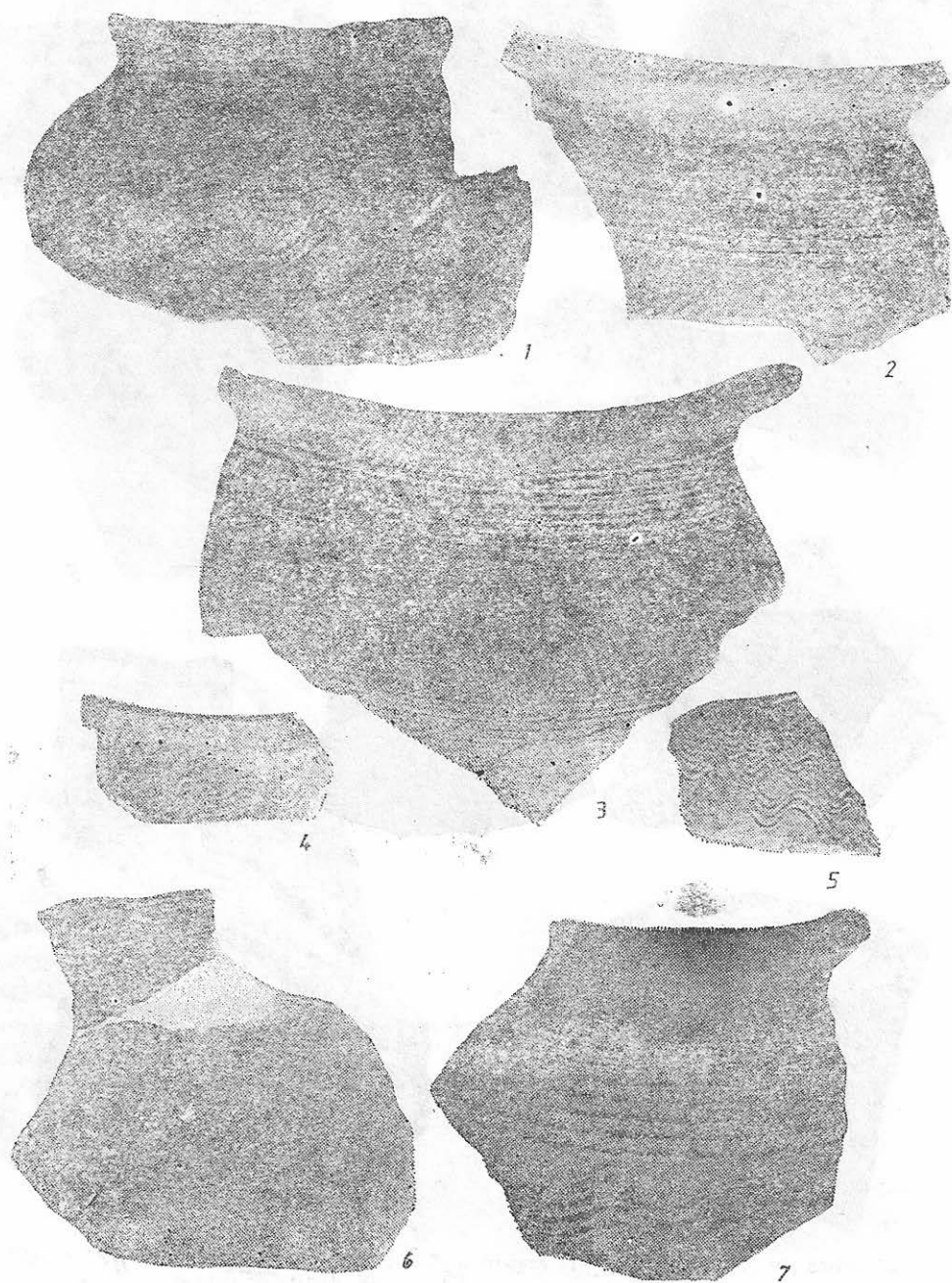
Planșa VIII — Ceramică descoperită în L3

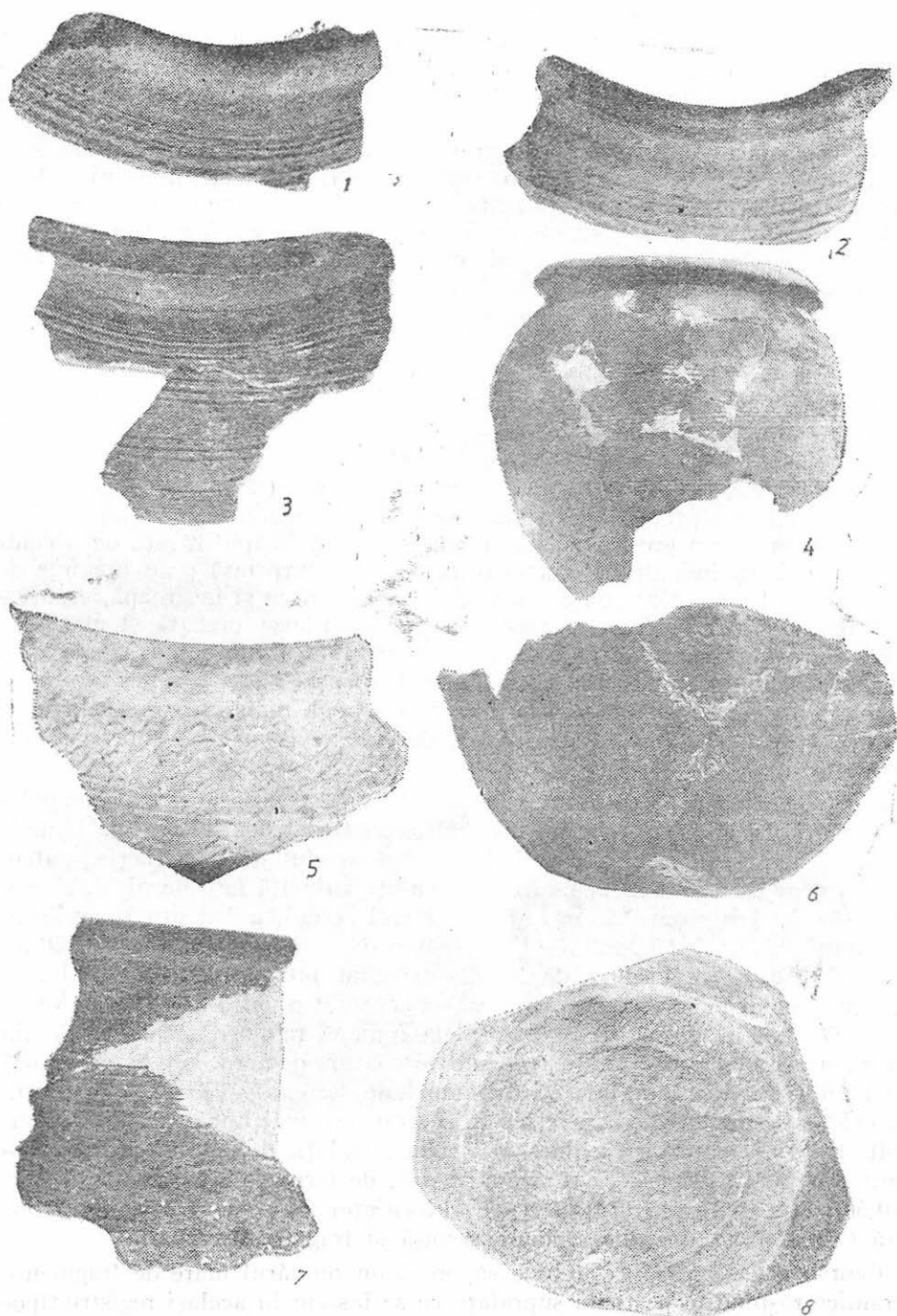
Plasa IX — Ceramică descoperită în L 3: nisipoasă (1-4) și fină (6, 7, 9); cărămidă pentru ascuțit (5, 8).

Plasa X — Ceramică descoperită în L. 5 (1-10) și cărămidă pentru ascuțit (11)

Planșa XI — Ceramică descoperită în L. 6

Planga XII — Ceramică descoperită în L 6: nisipoasă (1-5,7) și fină (6,8) — același vas văzut din profil și cu marca de olar

Paralel cu S1, la 5 m spre vest, a fost trasată S2 (75×2 m) care a surprins o serie de situații noi.

Locuința 2. În caroul 5, la $-0,30$ m s-a conturat o suprafață de pământ puternic arsă pe care se găseau mai multe pietre, situație ce a necesitat deschiderea unor casete de $3,50 \times 1,50$ m pe laturile de est și vest: aici a fost dezvelită o vatră deschisă de $1,50 \times 0,90$ m, ușor albiată; prezența ei la mică adâncime a făcut ca pietrele ce o protejau să fie răspândite de arătură spre nord, pe o suprafață destul de mare. Spre sud, vatra era mărginită de o groapă micuță ($0,40 \times 0,20$ m), adâncită cu câțiva centimetri față de nivelul vetrei, în care s-au găsit câteva fragmente ceramice; în continuare, pe o suprafață de $1,55 \times 2,00$ m s-a găsit urme de arsură care reprezintă o parte din podeaua ce nu a fost afectată de arături (Fig. 1).

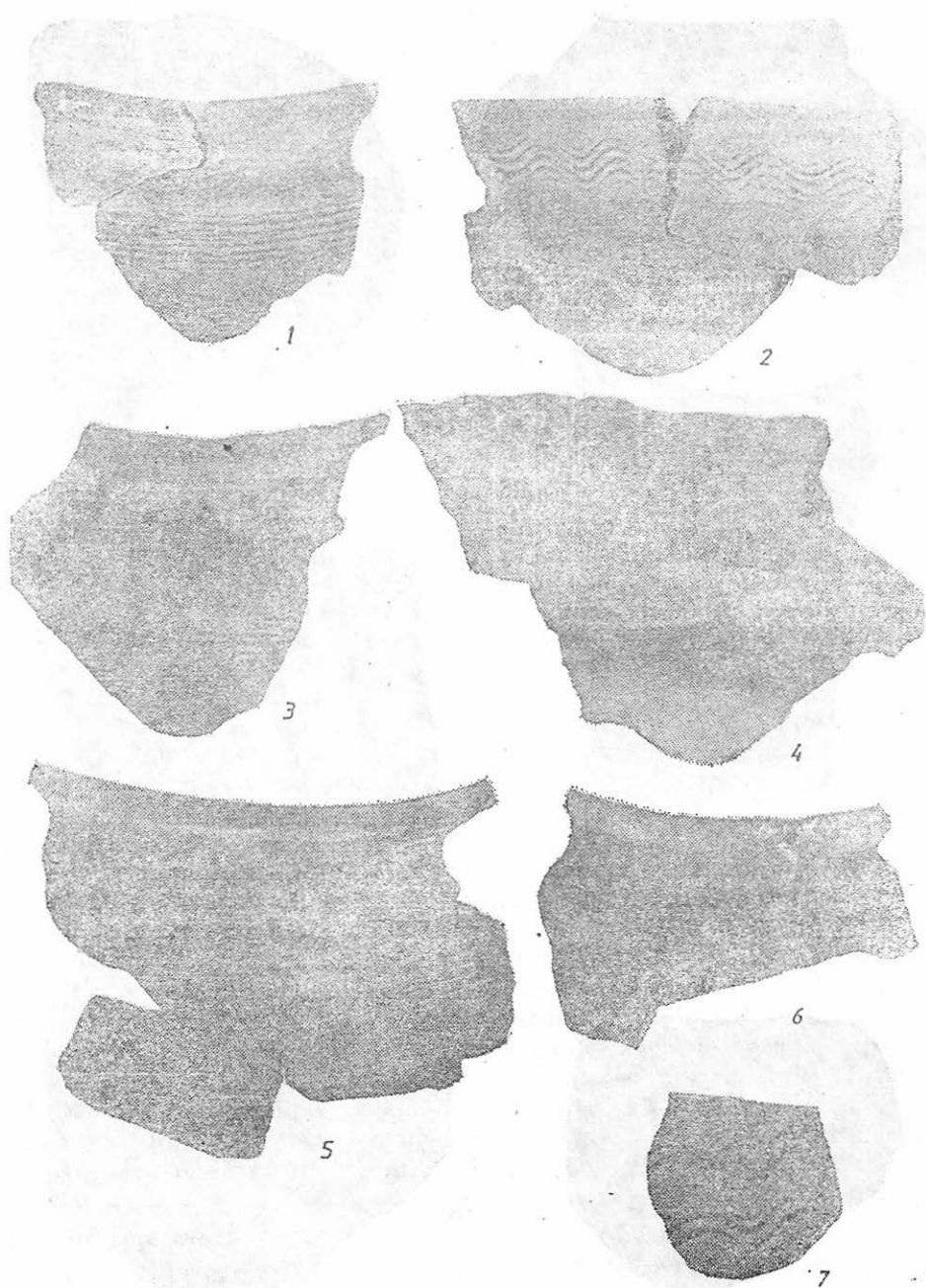
Ceramica se constituie din borcane de bucătărie, cu buza evazată, ușor subțiată spre extremitatea superioară, cu marginea teșită oblic sau trespă în sus și decorată cu una sau două șanțuri (Pl. VII, XVIII). Pe corp predomină decorul linear realizat din incizii sau caneluri orizontale și numai sporadic apare combinația de bandă de linii în val cu bandă de linii orizontale (Pl. VII, XVIII).

Vatra 1. În caroul 26, la $0,40$ m a apărut o nouă vatră — V1 —, albiată, de $1,20 \times 1,15$ m, protejată pe latura de vest de trei pietre. La vest de șirul de pietre, începe o groapă cu pământ negru, adâncită puțin față de nivelul vetrei, ce intră în profilul casetei și care a fost surprinsă pe o lungime de $0,60$ m și o lățime egală cu cea a vetrei. Pe vatră, ca și în groapă, erau câteva fragmente de borcane din pastă nisipoasă, cu buza evazată și marginea șanțuită, decorată pe fața interioară cu o bandă de linii în val, iar pe corp, cu benzi de linii orizontale și benzi în val, dispuse succesiv pînă spre baza vasului; nu s-au găsit funduri cu mărci. Pe vatră remarcăm prezența unui fragment de pansă din ceramică fină, de culoare cenușie, decorat cu linii lustruite.

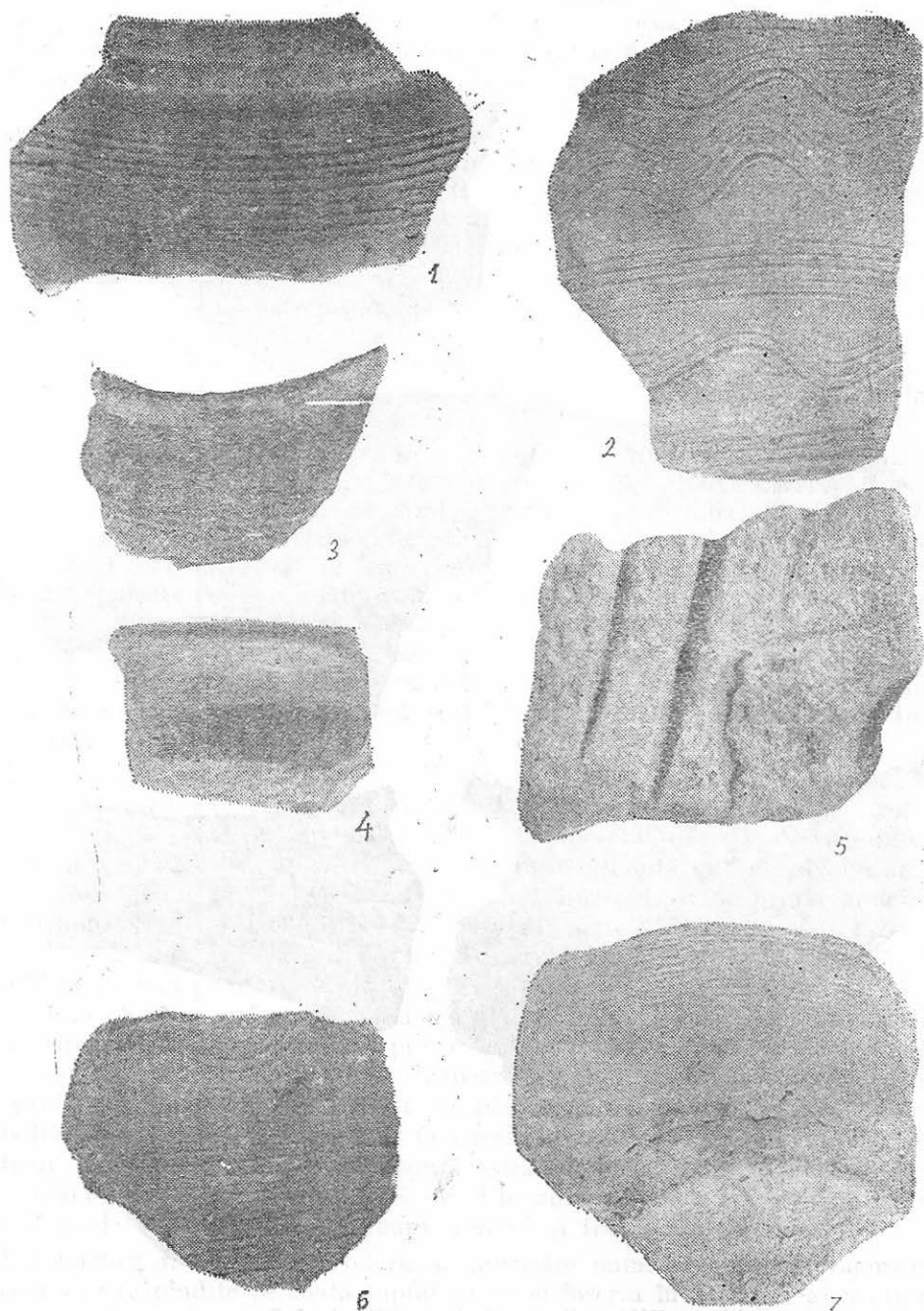
Locuința 3. Spre capătul nordic, în caroul 34, s-a conturat groapa unei locuințe, pentru a cărei dezvelire integrală s-au trasat două casete pe laturile de est și de vest; stratul arabil distrugînd nivelul de construcție, putem afirma doar că ne aflăm în fața unei locuințe adâncită față de nivelul antic cu $0,40$ — $0,60$ m și cu $0,90$ m față de nivelul actual, avînd următoarele dimensiuni: S—V — $1,60$ m, N—V — $2,90$ m, N — $2,30$ m, N—E — $2,20$ m, S—E — $2,20$ m. Pe latura de N—E, oarecum într-o poziție centrală, la $0,62$ m și chiar pe marginea locuinței, s-a conturat o vatră deschisă — V3 — de $1,20 \times 0,80$ m; pe ea se găsea o țiglă romană refolosită, (provenită din așezarea aflată la cca $1,5$ km spre sud). Pe latura de nord, la $0,81$ m, se află un cuptor contruit din lut, cu diametrul de $1,30$ m — C4 — a cărui gură era orientată spre locuință; pereții s-au păstrat pe o înălțime de $0,15$ — $0,20$ m, bolta fiind distrusă din vechime. O a treia instalație de foc, un cuptor contruit din pietre dispuse pe o singură asiză, de formă semicirculară ($0,40 \times 0,30$ m) se află spre colțul de N—E al locuinței, într-o zonă ceva mai adîncită ($-1,13$ m), cu mulți cărbuni, cenușă și fragmente ceramice.

I. *Ceramica de bucătărie.* Trebuie să precizăm numărul mare de fragmente ceramice răspândite pe toată suprafața ce se înscriu în același registru tipologic și decorativ al ceramicii de bucătărie (Pl. VIII, IX, XIX).

II. *Ceramica fină* - această categorie este reprezentată de opt fragmente, repartizate astfel:

Planşa XIII — Ceramică descoperită în L 7

Plasa XIV — Ceramică descoperită în L. 7: nisipoasă (1—3), fină (4) și cărămidă pentru
ascuțit (5); ceramică descoperită în L. 8 (6, 7)

1. *Ceramica cenușie* — 6 fragmente ce ilustrează borcanul și ulciorul, decorate cu linii lustruite în combinație cu motive incizate: o linie în val și caneluri orizontale (Pl. IX/7, XIX/6).

2. *Ceramica galben portocalie* — o pansă de borcan decorată cu romburi, obținute din linii lustruite.

3. *Ceramica din caolin* — un fund de vas de dimensiuni mai mari, gros de 15 mm — pictat cu vopsea roșie, reprezentînd singurul exemplar de acest fel din așezare (Pl. IX/9).

În locuință s-a găsit și o cărămidă de $0,60 \times 0,40 \times 0,03$ ce prezintă pe ambele fețe șanțuri neuniforme, dispuse neregulat, folosită pentru ascuțit (Pl. X/8).

Lipsa inventarului ceramic de pe vatră ne împiedică să stabilim succesiunea cronologică a celor trei instalații de foc; se pot face cîteva precizări stratigrafice dar acestea nu pot depăși încă faza unor ipoteze: vatra deschisă se află la o adîncime mai mică față de nivelul locuinței, complex ce are deja două instalații de foc (cuptorul din piatră și cuptorul din lut) și trebuie legată de o altă fază a așezării; dacă locuința a fost săpată peste nivelul de care aparține, vatra dacă vatra a fost lipită după scoaterea din uz a locuinței, sînt probleme pe care sperăm să le rezolvăm în timp (Fig. 12/1).

Locuința 4. În carourile 9—10, imediat sub arabil au început să apară numeroase pietre antrenate într-un pămînt de culoare închisă; în casele trasate pe cele două laturi ($5 \times 1,50$ m) au continuat să apară pietre de dimensiuni destul de mari: la $-0,70$ m față de nivelul actual, s-a constatat o locuință de $3,90 \times 3,80$ m, cu laturile marcate de numeroase pietre. În colțul de N—V s-a dezvelit un cuptor de piatră cu dimensiunile exterioare de $1,30 \times 1,20$ și înălțimea de $0,40$ m, restul fiind distrus de arătură. În interior avea o vatră foarte bine arsă, ușor adîncită față de nivelul locuinței (Fig. 1). Locuința a fost evacuată, fapt ce explică lipsa inventarului; s-au găsit doar mici fragmente ceramice din tipul cunoscut în așezare.

Cuptorul 4. Alt cuptor menajer, din lut, alături de această secțiune și al cîlcilele din așezare, a fost surprins în caroul 30, la $-0,70$ și intra în profilul de vest, fapt ce a impus deschiderea unei case: cuptorul are o formă circulară, cu diametrul de $1,10$ m și înălțimea pereților de $0,25$ m; pe latura de vest era amplasată gura largă de $0,55$ m, protejată cu pietre și groapa de acces de $1,20 \times 1,30$ m, adîncită cu $0,26$ m față de nivelul vetrei (Fig. 2/3).

Ceramica din pastă nisipoasă descoperită aici se diferențiază de restul borcanelor din așezarea prin preferința manifestată față de motivul linia — incizii fine trasate pe tot corpul sau benzi de caneluri și printr-o prezență restrînsă a combinației bandă de linii în val cu bandă de linii orizontale (Pl. XVI/1—2, XXV/1—3). Din această categorie remarcăm un fund de vas pe care s-a imprimat placa rectangulară ce a susținut vasul pe roată. Specia cenușie este reprezentată de o singură pansă decorată cu linii lustruite.

Secțiunea 3, cu aceleași dimensiuni, paralelă cu S1—S2, a fost trasată la 5 m spre vest.

Cuptorul 5. În carourile 23—24 a fost găsit singurul complex de pe toată secțiunea: la $-0,23$ m au apărut urme de arsură ce intrau în profilul de est, situație ce a dus la trasarea unei case; la $-0,42$ m s-a conturat vatra cuptorului, cu diametrul de $1,52$ m și înălțimea de $0,18$ m. Gura era orientată spre est și era protejată cu pietre: în față avea o groapă de formă neregulată, ce se adîncea pînă la $-1,50$ m (Fig. 1).

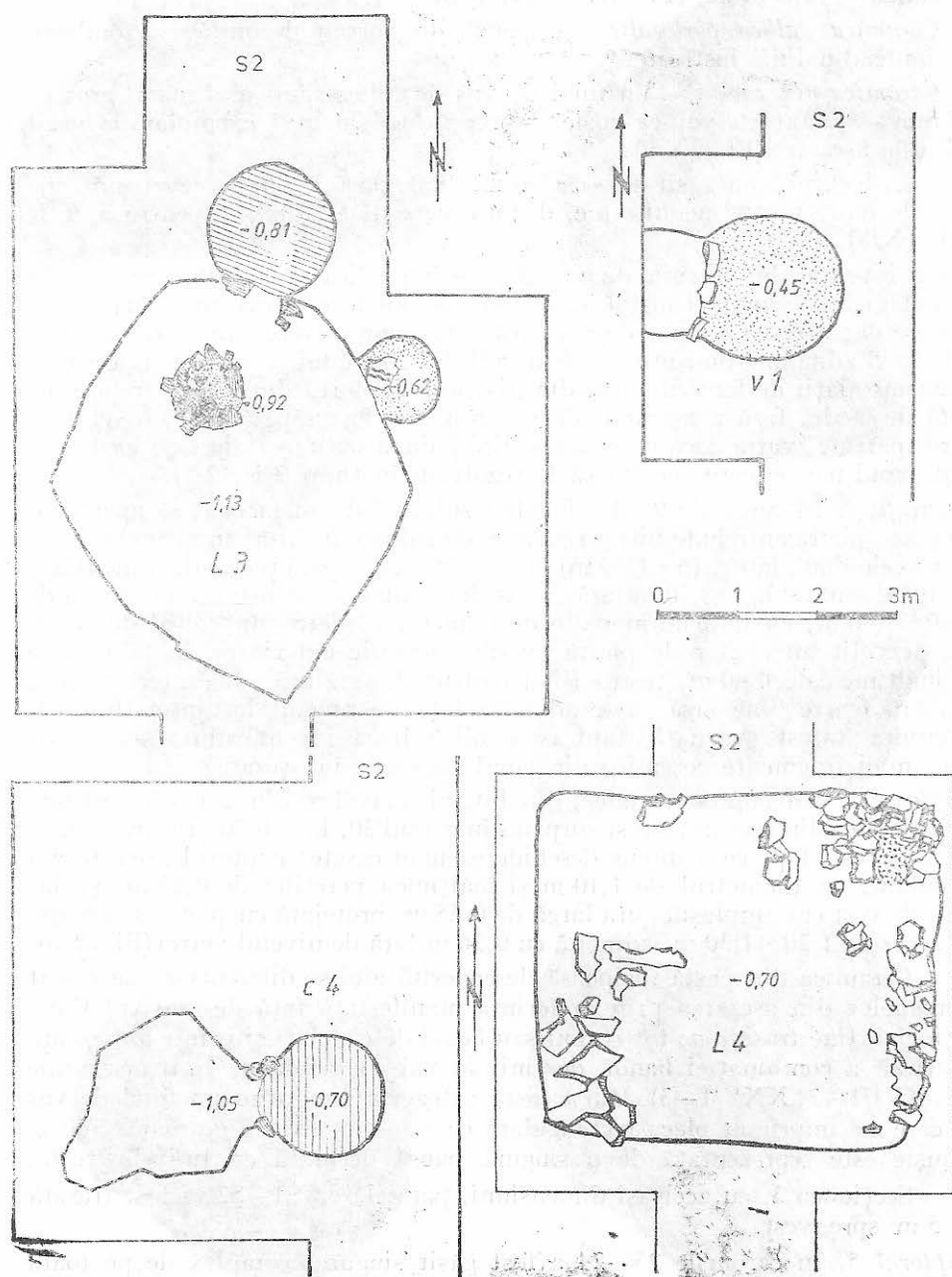
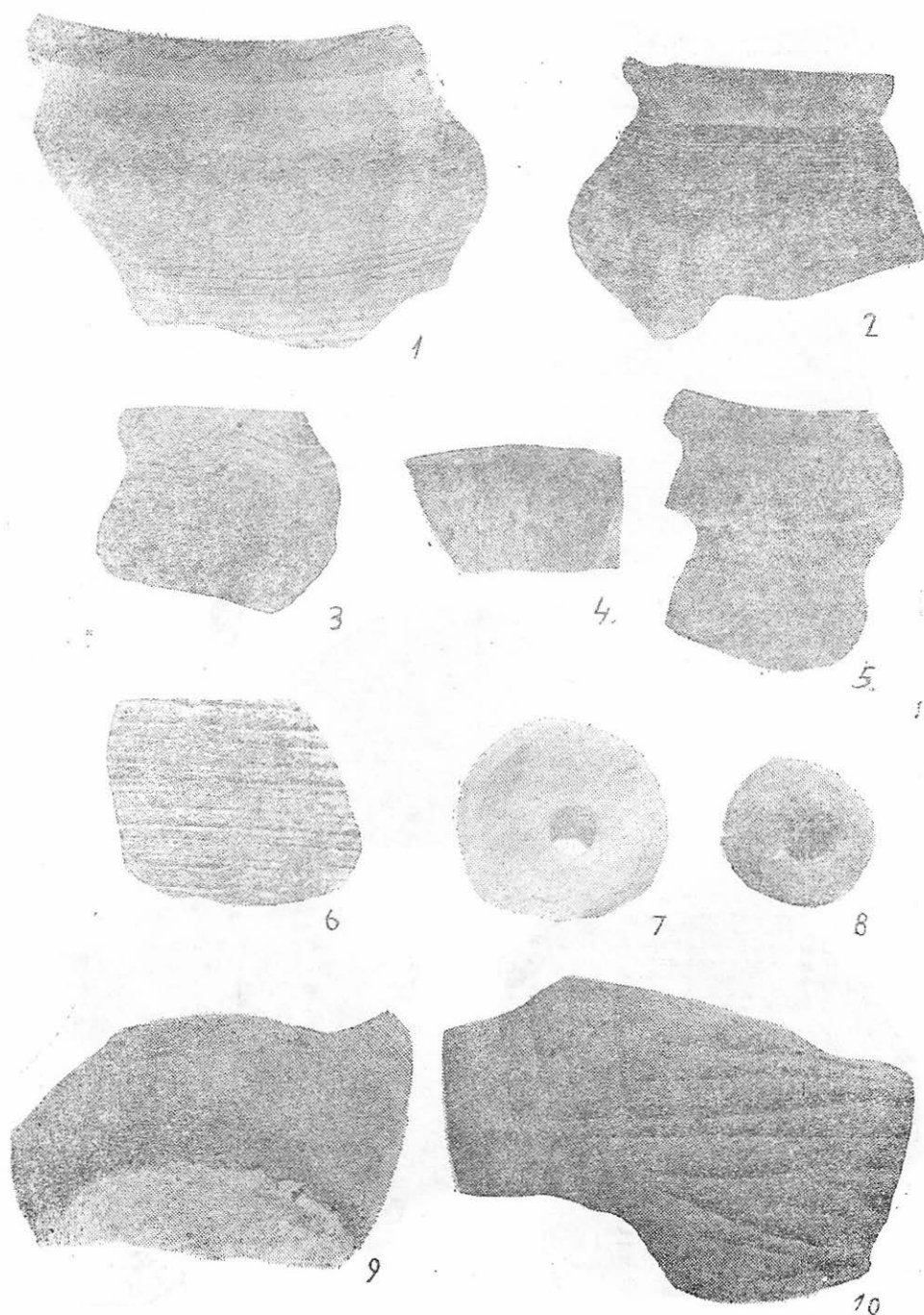
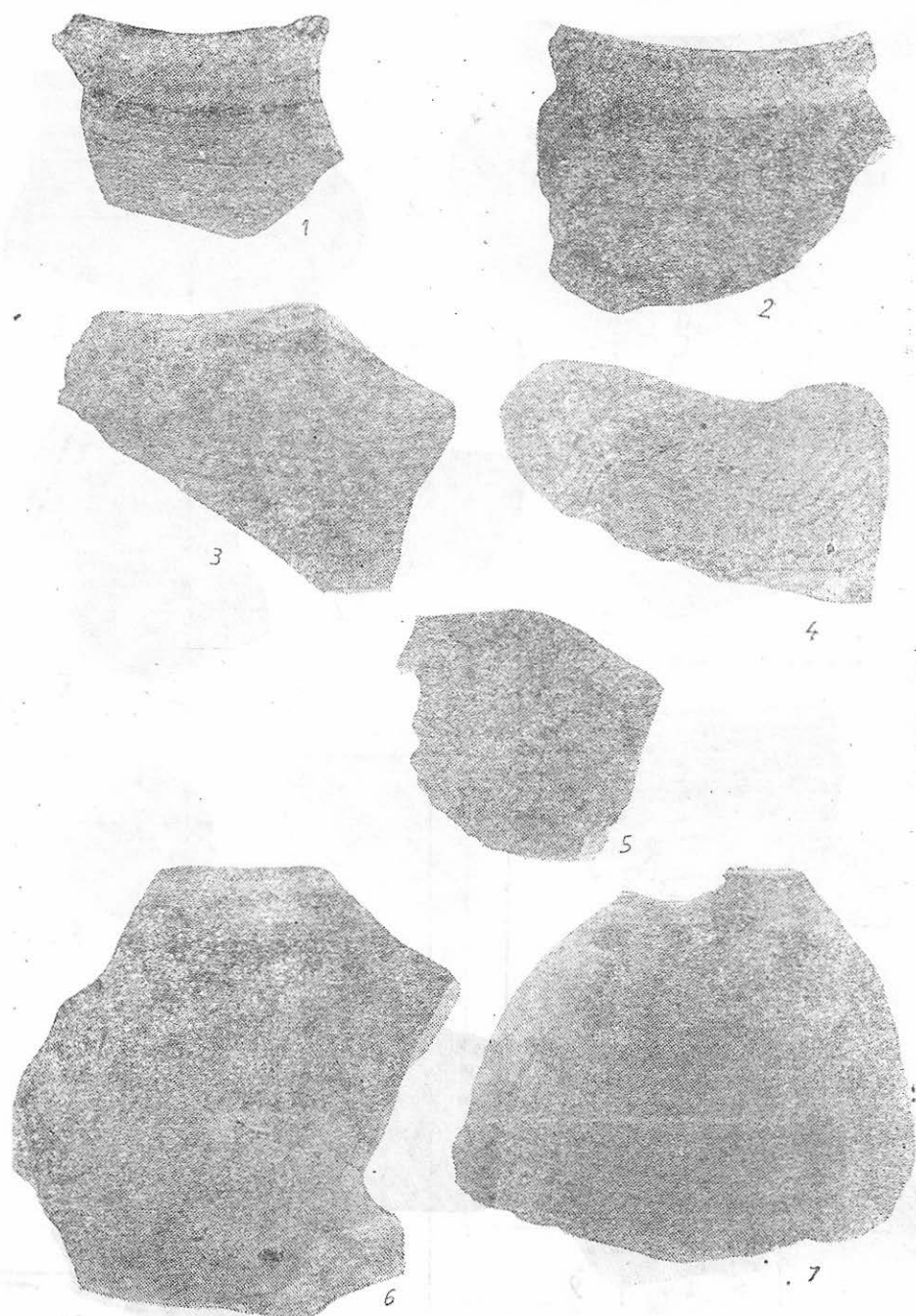

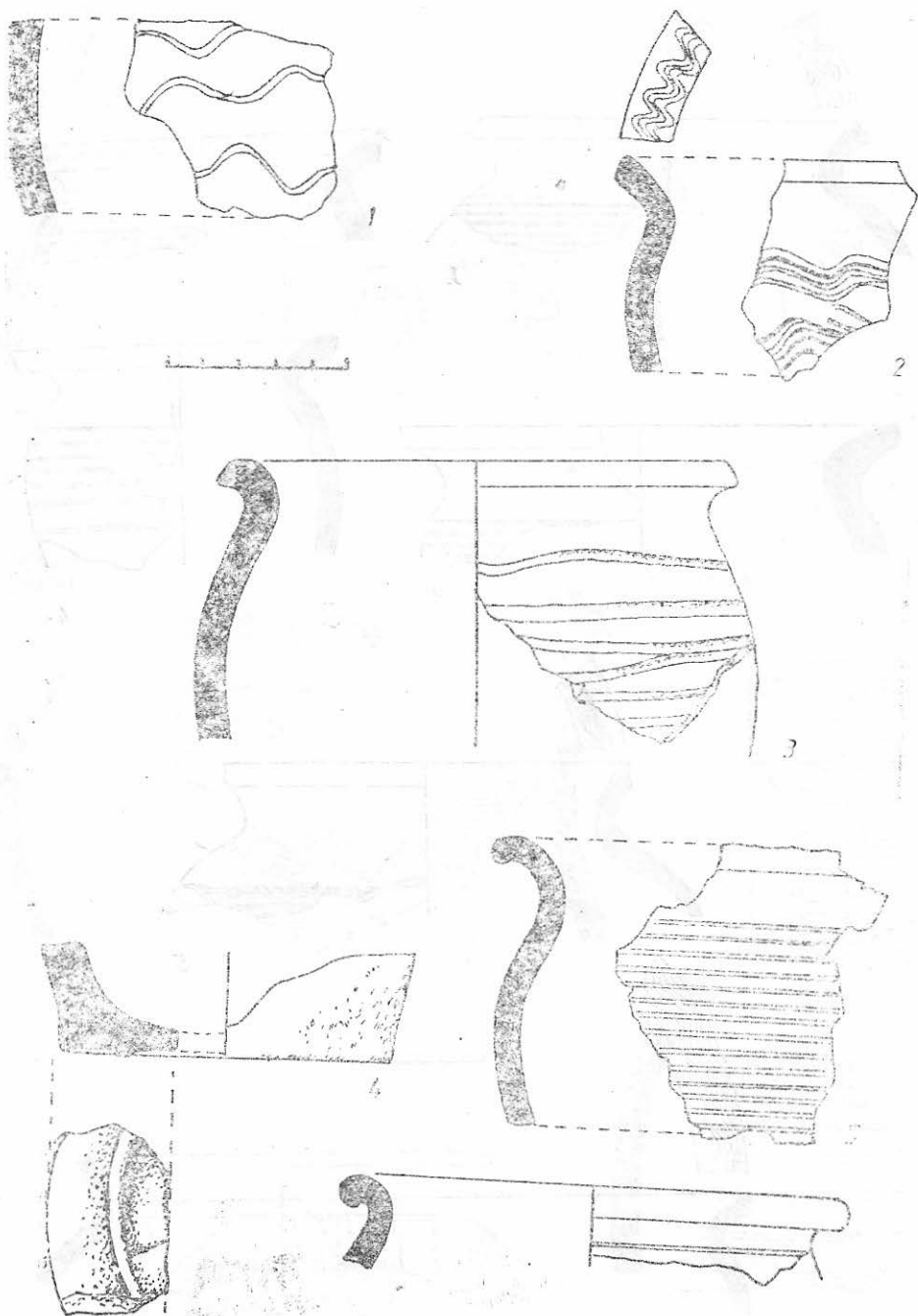
Figura 2 — Planul unor complexe dezvelite în așezare: vatra 1 (S2), locuința 3 (S2), locuința 4 (S2) și cuptorul 4 (S2)

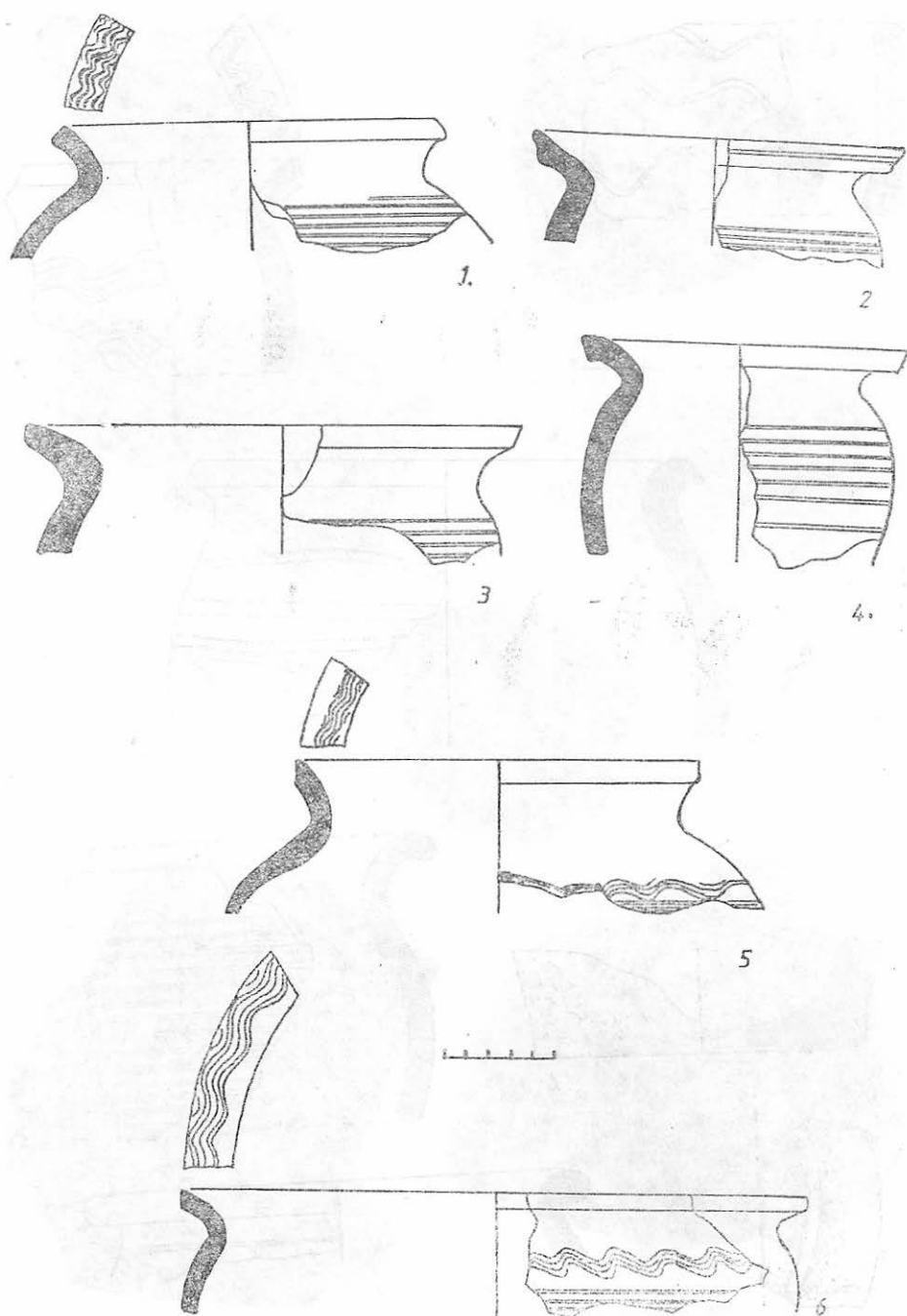
Plasa XV — Ceraamică (1-6, 9) greutate (7), fusaiole (8) și cărămidă folosită la acufit (10) descoperite în I.8

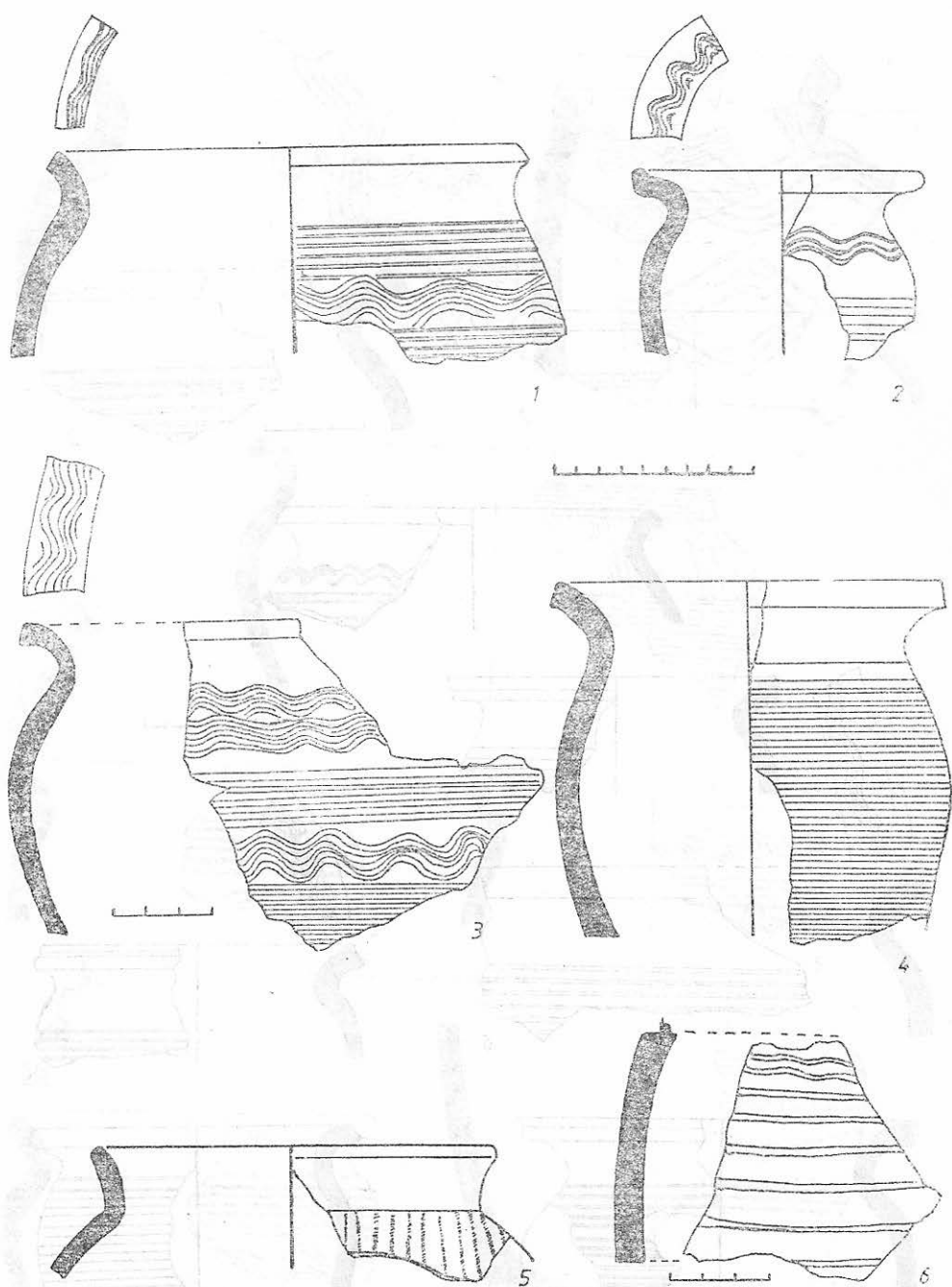
Planșa XVI — Ceramică nisipoasă descoperită în C4 (1-2), C5 (3-5) în ceramică fină descoperită în secțiunea 6 (6-7).

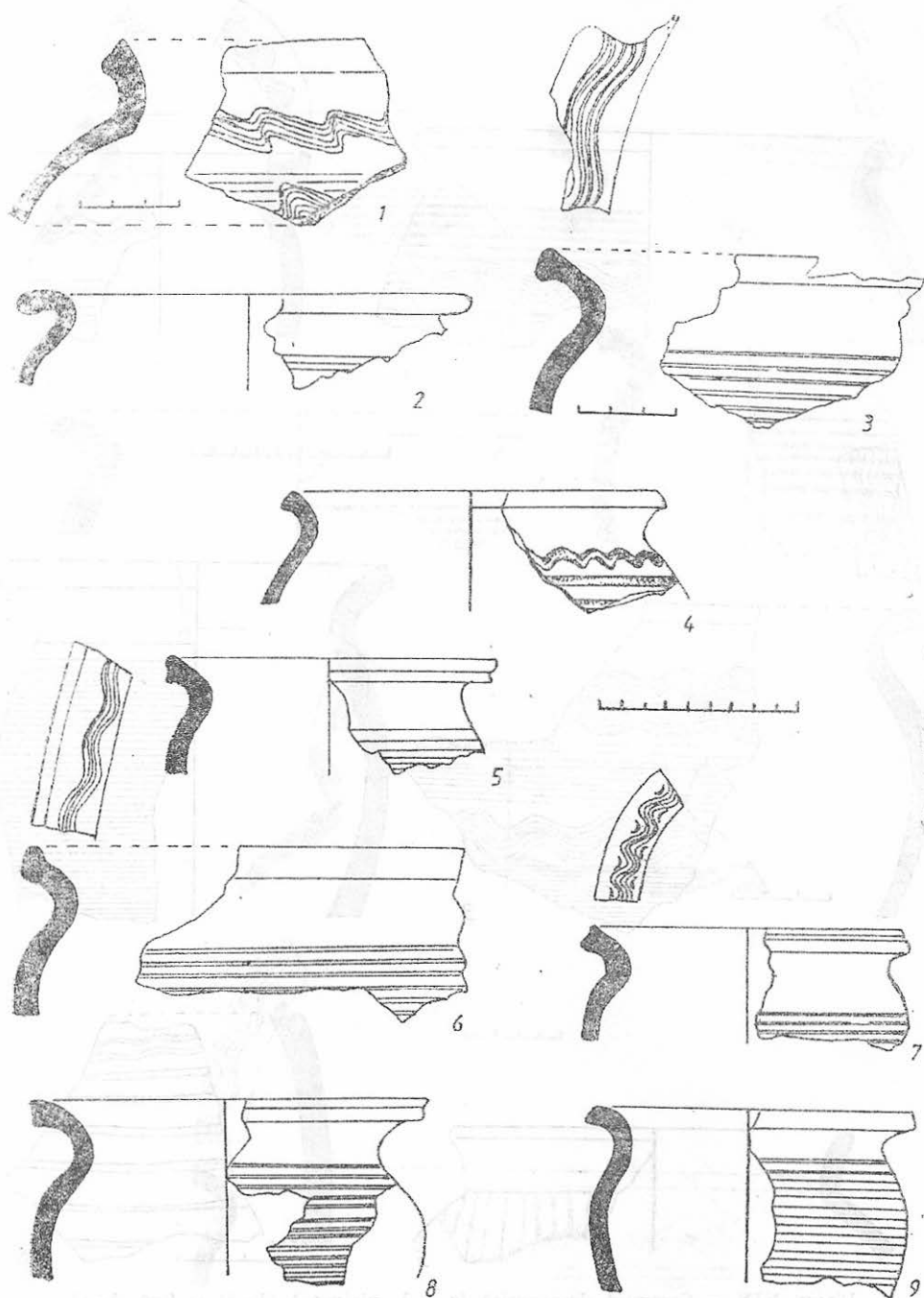
Plasa XVII -- Ceramică descoperită în I. I.

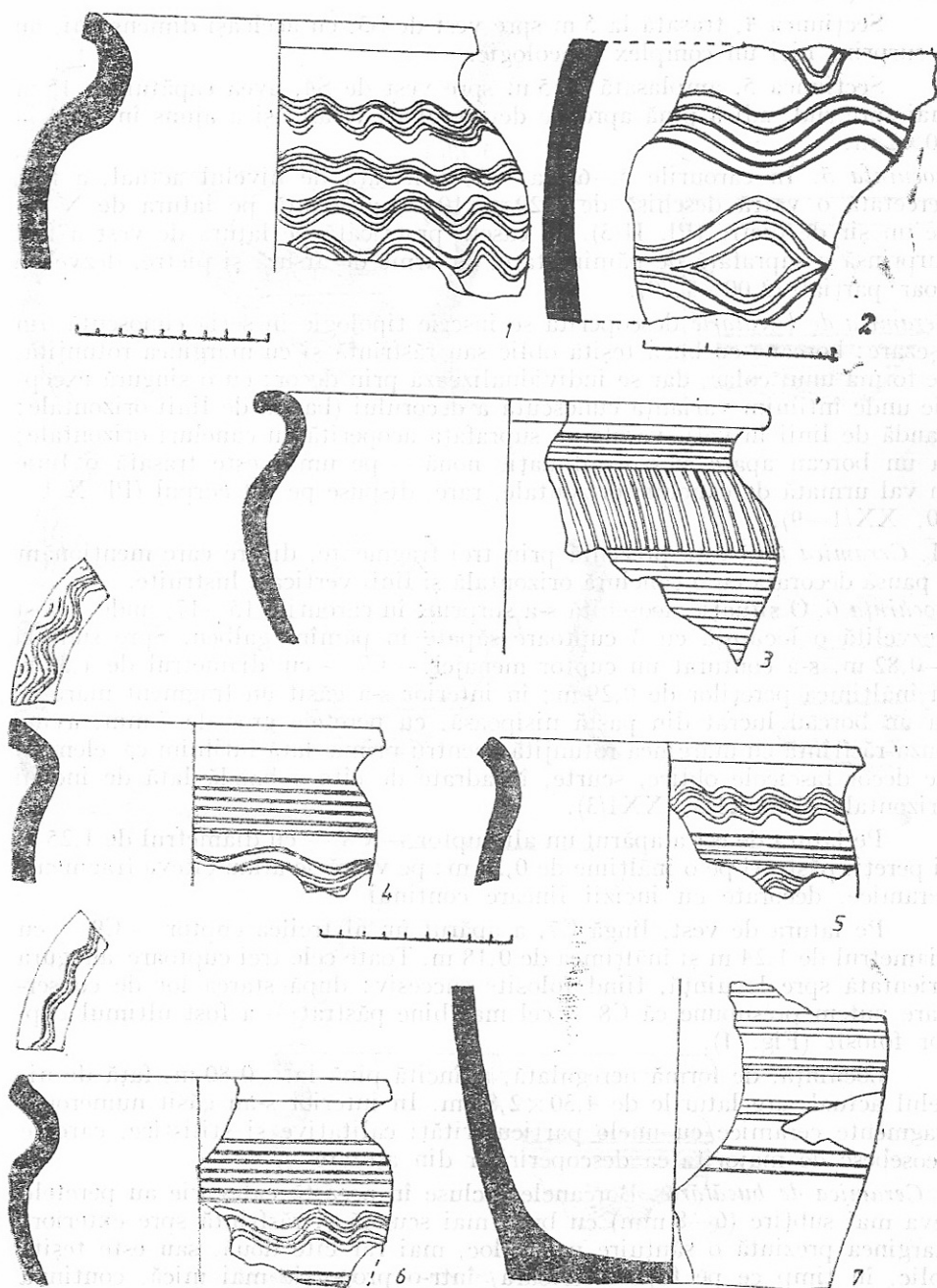
Plasa XVIII — Ceramică descoperită în L. 2

Planșa XIX — Ceramică descoperită în L 3: nisipoasă (1-4) și fină (5-6)

Plasa XX — Ceramică descoperită în L 5 (1-4) și în L 6 (5-9)

Plauza XXI — Ceramică descoperită în L.6

Ceramica descoperită pe vatră și în groapă se reduce la câteva fragmente decorate cu motivul clasic: benzi de linii orizontale și benzi de linii în val (Pl. XVI/3—5).

Secțiunea 4, trasată la 5 m spre vest de S3, cu aceleași dimensiuni, nu a surprins nici un complex arheologic.

Secțiunea 5, amplasată la 5 m spre vest de S4, avea capătul cu 15 m mai spre sud, adică pînă aproape de marginea terasei și a ajuns în final la 90×2 m.

Locuința 5. În carourile 5—6, la $-0,75$ m față de nivelul actual, a fost cercetată o vatră deschisă de $1,20 \times 1,10$ m, protejată pe latura de N—V de un șir de pietre (Pl. II/3). În caseta practică pe latura de vest a fost surprinsă o suprafață de pământ tare, cu urme de arsură și pietre, dezvelită doar parțial ($2,00 \times 1,70$).

Ceramica de bucătărie descoperită se înscrie tipologic în seria cunoscută din așezare: borcane cu buza țesită oblic sau răsfrîntă și cu marginea rotunjită, de forma unui colac, dar se individualizează prin decor: cu o singură excepție unde întîlnim variația cunoscută a decorului (bandă de linii orizontale: bandă de linii în val), vasele au suprafața acoperită cu caneluri orizontale; la un borcan apare și o combinație nouă — pe umăr este trasată o linie în val urmată de caneluri orizontale, rare, dispuse pe tot corpul (Pl. X/1—10, XX/1—9).

II. *Ceramica fină* este prezentă prin trei fragmente, dintre care menționăm o pansă decorată cu o canelură orizontală și linii verticale lustruite.

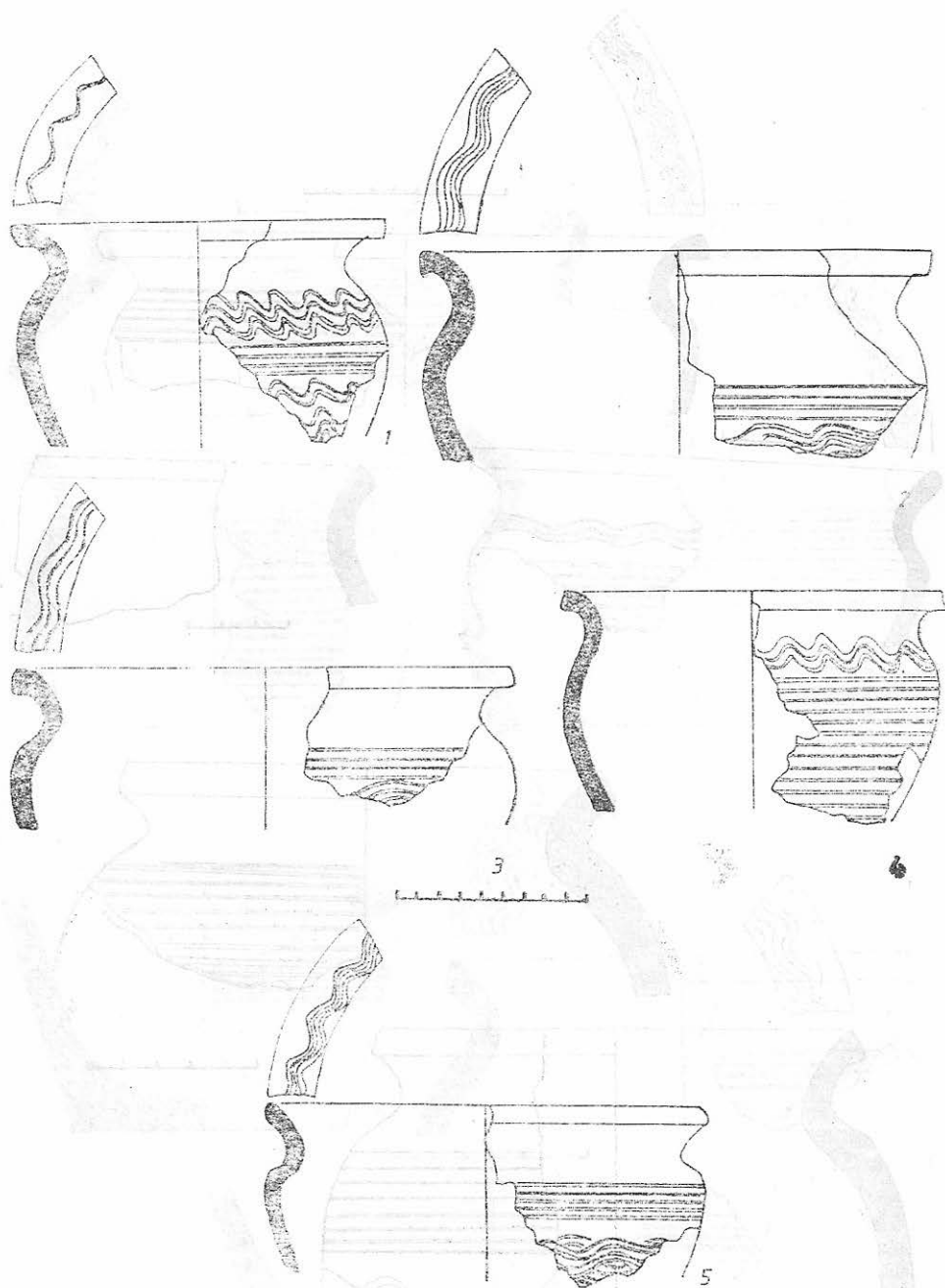
Locuința 6. O situație deosebită s-a surprins în carourile 15—17, unde a fost dezvelită o locuință cu 3 cuptoare săpate în pământ galben. Spre sud, la $-0,82$ m, s-a conturat un cuptor menajer — C7 — cu diametrul de $1,30$ m și înălțimea pereților de $0,29$ m; în interior s-a găsit un fragment mare de la un borcan lucrat din pastă nisipoasă, cu peretele gros de 7 mm, avînd buza răsfrîntă cu marginea rotunjită; pentru prima dată întîlnim ca element de decor fascicule oblice, scurte, încadrate de cîte o bandă lată de incizii orizontale (Pl. XI/3, XXI/3).

Pe latura de est a apărut un alt cuptor — C8 — cu diametrul de $1,25$ m și pereții păstrați pe o înălțime de $0,22$ m: pe vatră se aflau cîteva fragmente ceramice, decorate cu incizii lineare continue.

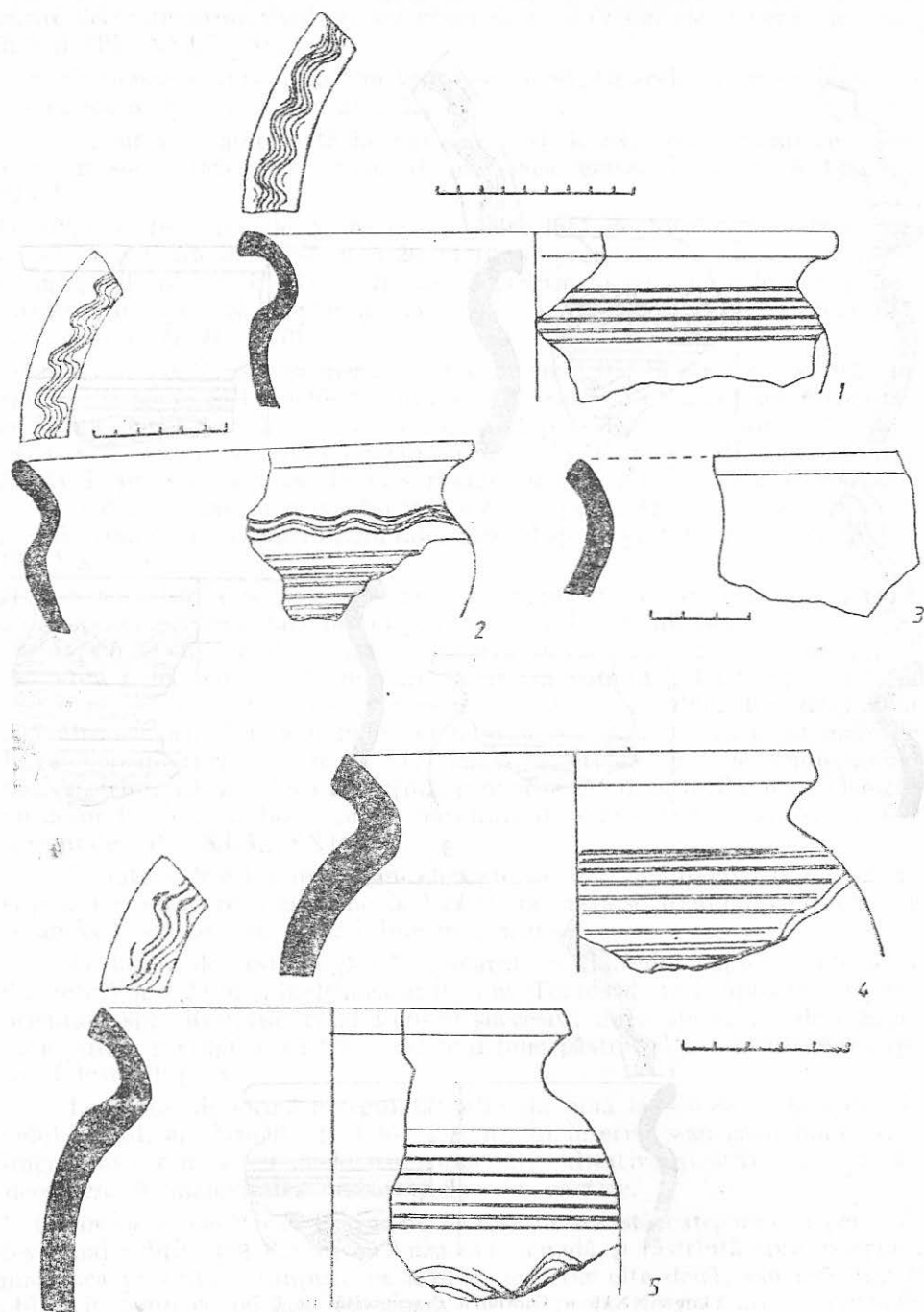
Pe latura de vest, lîngă C7, a apărut un al treilea cuptor — C9 — cu diametrul de $1,24$ m și înălțimea de $0,18$ m. Toate cele trei cuptoare au gura orientată spre locuință, fiind folosite succesiv: după starea lor de conservare putem presupune că C8 — cel mai bine păstrat — a fost ultimul cuptor folosit (Fig. 1).

Locuința, de formă neregulată, adîncită pînă la $-0,80$ m, față de nivelul actual, are laturile de $4,30 \times 2,80$ m. În interior s-au găsit numeroase fragmente ceramice cu unele particularități calitative și stilistice, care le deosebesc de majoritatea descoperirilor din așezare.

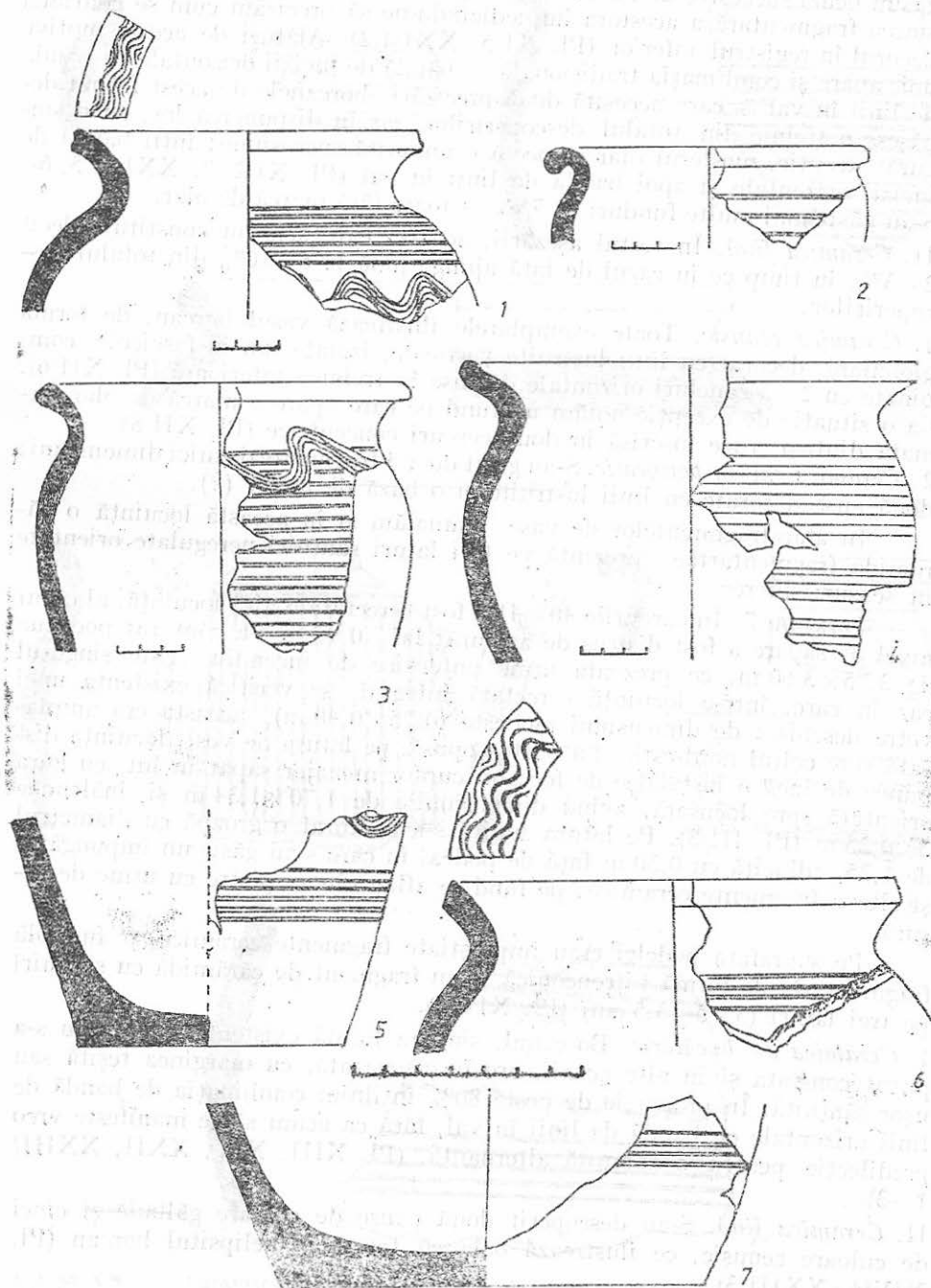
I. *Ceramica de bucătărie.* Borcanele incluse în această categorie au peretele ceva mai subțire ($6-8$ mm) cu buza mai scundă și răsfrîntă spre exterior: marginea prezintă o șanțuire pe mijloc, mai rar cîte două, sau este țesită oblic, în timp ce pe fața interioară, într-o proporție mai mică, continuă să fie incizată o bandă de linii în val. În registrul decorativ consemnăm două aspecte majore noi: pe de o parte constatăm apariția unor motive sau a unor combinații noi, iar pe de altă parte, asistăm la o inversare a proporțiilor cunoscute. Aproape o jumătate din vase prezintă un decor linear:

Plasa XXII — Ceramică descoperită în L. 7

Plaușa XXIII — Ceramică descoperită în L 7 (1—3) și în L 8 (4—5)

Planşa XXIV — Ceramică descoperită în C 1-3

fie așa-numitele portative, fie incizii continui trasate pe tot corpul, asociate cu o linie în val trasată pe umăr (Pl. XII/1—4, XXI/6). Pe o mică parte găsim benzi succesive de linii în val dispuse în prima jumătate a borcanului, starea fragmentară a acestora împiedicându-ne să precizăm cum se continua decorul în registrul inferior (Pl. XI/5, XXI/1,2). Alături de aceste motive noi, apare și combinația tradițională — bandă de incizii orizontale cu bandă de linii în val — care necesită două precizări: borcanele de acest fel nu depășesc o treime din totalul descoperirilor, iar în dispunerea lor, cu o singură excepție, meșterul olar respectă o anumită succesiune: întâi banda de incizii orizontale și apoi banda de linii în val (Pl. XI/2, 7, XXI/4, 5, 6). S-au găsit mai multe funduri — 7 ex — toate fără marcă de olar.

II. *Ceramica fină*. În restul așezării, această categorie nu constituie decât 2—3%, în timp ce în cazul de față ajunge pînă la 8—10% din totalul descoperirilor.

1. *Ceramica cenușie*. Toate exemplarele ilustrează vasul borcan, de formă globulară, decorat cu linii lustruite verticale, izolate sau în fascicule, combinate cu 2—3 caneluri orizontale dispuse în treimea inferioară (Pl. XII/6). Ca o situație de excepție notăm un fund pe care apare o marcă de olar formată dintr-o cruce înscrisă în două cercuri concentrice (Pl. XII/8).

2. *Ceramica galben-portocalie*. S-au găsit doar 3 fragmente de mici dimensiuni: două anse decorate cu linii lustruite și o bază de ulcior (?).

În afara fragmentelor de vase, semnalăm și în această locuință o cărămidă fragmentară prezintă pe trei laturi șanțuri neregulate orientate în sensuri diferite.

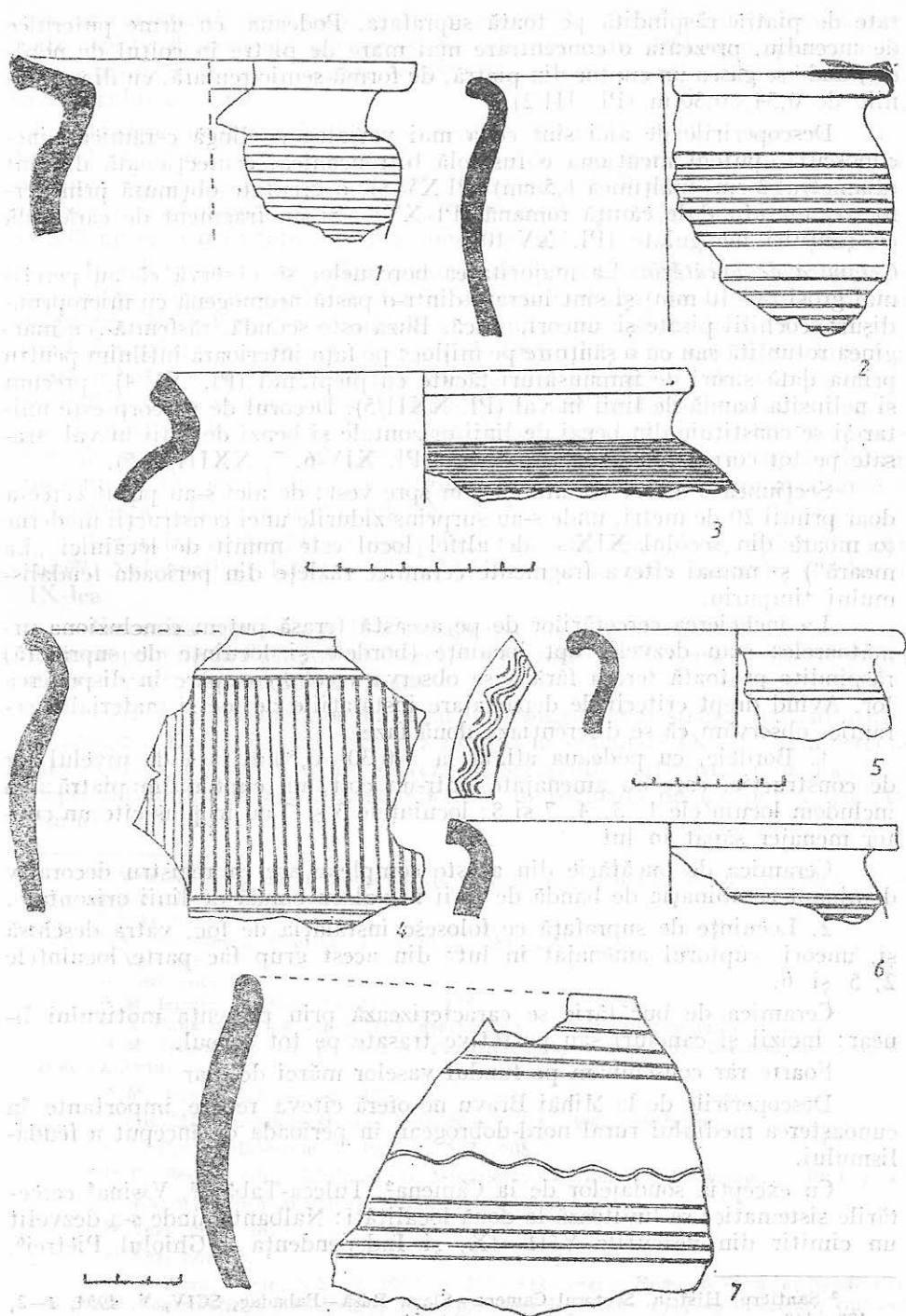
Locuința 7. În carourile 40—41 a fost cercetată o altă locuință, al cărui nivel de săpare a fost distrus de arătură: la —0,95 m s-a conturat podeaua de 3,75×3,60 m, ce prezenta urme puternice de incendiu. Este singurul caz în care, într-o locuință cercetată integral, se verifică existența unei vetre deschise: de dimensiuni modeste (0,75×0,40 m), aceasta era amplasată spre colțul nord-estic. La partea opusă, pe latura de vest, locuința dispunea de încă o instalație de foc: un cuptor menajer săpat în lut, cu gura orientată spre locuință, avînd dimensiunile de 1,70×1,34 m și înălțimea de 0,25 m (Pl. III/3). Pe latura sudică s-a conturat o groapă cu diametrul de 1,25, adîncită cu 0,30 m față de podea, în care s-au găsit un împungător și cîteva fragmente ceramice: pe fund se aflau cîteva pietre cu urme de arsură.

Pe suprafața podelei erau împrăștiate fragmente ceramice, o fusaiolă fragmentară, de formă bitronconică și un fragment de cărămidă cu șanțuri pe trei laturi (3×5×3,5 cm) (Pl. XIV/5).

I. *Ceramica de bucătărie*. Borcanul, singura formă existentă după cum s-a putut constata și în alte ocazii, are buza evazată, cu marginea țesită sau ușor șanțuită. În proporție de peste 80% întîlnim combinația de bandă de linii orizontale cu bandă de linii în val, fără ca acum să se manifeste vreo predilecție pentru o anumită alternanță. (Pl. XIII, XIV, XXII, XXIII/1—3).

II. *Ceramica fină*. S-au descoperit două panse de culoare gălbuie și cinci de culoare cenușie, ce ilustrează oala cu toartă și nelipsitul borcan (Pl. XIV/4, XXIII/3).

Locuința 8. Ultima locuință identificată a apărut în carourile 30—31: de la —0,45 pînă la 0,85 m, umplutura ei se caracterizează printr-o mare canti-

Planșa XXV — Ceramică descoperită în C 4 (1-3) și în secțiunea 6: nisipoasă (5-6) și fină (4,7).

tate de piatră răspîndită pe toată suprafața. Podeaua, cu urme puternice de incendiu, prezenta o concentrare mai mare de pietre în colțul de nord-est, unde se găsea un cuptor din piatră, de formă semicirculară, cu dimensiunile de $0,54 \times 0,30$ m (Pl. III/2).

Descoperirile de aici sînt ceva mai variate: pe lângă ceramica bine-cunoscută, putem menționa o fusaolă bitronconică, confecționată din lut (diametrul 3 cm, înălțimea 1,5 cm) (Pl. XV/8), o greutate obținută prin perforarea unui fund de căniță romană (Pl. XV/7) și un fragment de cărămidă cu șanțuri neregulate (Pl. XV/10).

Ceramica de bucătărie. La majoritatea borcanelor se observă că au pereții mai groși (8—10 mm) și sînt lucrate dintr-o pastă neomogenă cu microprunduri, cochilii pisate și uneori, mică. Buza este scundă, răsfrîntă, cu marginea rotunjită sau cu o șanțuire pe mijloc: pe fața interioară întîlnim pentru prima dată șiruri de împunsături făcute cu pieptănul (Pl. XV/4), precum și nelipsita bandă de linii în val (Pl. XXII/5). Decorul de pe corp este unitar și se constituie din benzi de linii orizontale și benzi de linii în val, tratate pe tot corpul fără a se suprapune (Pl. XIV/6, 7, XXIII/4, 5).

Secțiunea 6 a fost trasată cu 5 m spre vest: de aici s-au putut cerceta doar primii 20 de metri, unde s-au surprins zidurile unei construcții moderne (o moară din secolul XIX — de altfel locul este numit de localnici „La moară”) și numai cîteva fragmente ceramice răzlețe din perioada feudalismului timpuriu.

La încheierea cercetărilor de pe această terasă putem concluziona următoarele: s-au dezvelit opt locuințe (bordeie și locuințe de suprafață) răspîndite pe toată terasa fără a se observa vreo preocupare în dispunerea lor. Avînd drept criterii de departajare instalațiile de foc și materialul ceramic, observăm că se diferențiază două faze.

1. Bordeie, cu podeaua aflată la $-0,30$ — $-0,50$ m față de nivelul lor de construcție, care au amenajate, într-un colț, un cuptor din piatră: aici includem locuințele 1, 3, 4, 7 și 8; locuințele 3 și 7 au în plus cîte un cuptor menajer săpat în lut.

Ceramica de bucătărie din aceste complexe are ca registru decorativ dominant combinația de bandă de linii în val cu bandă de linii orizontale.

2. Locuințe de suprafață ce folosesc instalația de foc, vatra deschisă și, uneori, cuptorul amenajat în lut: din acest grup fac parte locuințele 2, 5 și 6.

Ceramica de bucătărie se caracterizează prin prezența motivului linear: incizii și caneluri sau portative trasate pe tot corpul.

Foarte rar consemnăm pe fundul vaselor mărci de olar.

Descoperirile de la Mihai Bravu ne oferă cîteva repere importante în cunoașterea mediului rural nord-dobrogean în perioada de început a feudalismului.

Cu excepția sondajelor de la Camena², Tulcea-Tabără³, Vișina⁴ cercetările sistematice se limitează la două localități: Nalbant⁵, unde s-a dezvelit un cimitir din veacurile VIII—IX, și Independența — Ghiolul Pietrei⁶,

² Șantierul Histria. Sectorul Camena—Slava Rusă—Babadag, SCIV, V, 1954, 1—2, p. 108—110.

³ V.H. Bauman, Peuce, 4, 1973—1975, p. 213—232.

⁴ Gh. Mănușu-Adameșteanu, Peuce 10 (sub tipar).

⁵ G. Simion, Peuce, 2, 1971, p. 221—248.

⁶ Gh. Mănușu-Adameșteanu, Peuce 10 (sub tipar).

unde se cercetează două aşezări din veacurile X—XI. Luînd în considerare toate aceste descoperiri, precum şi pe cele din sudul Dobrogei, putem face cîteva precizări asupra tipului de locuinţe folosit, instalaţiilor de foc şi a inventarului ceramic.

Bordeie întîlnim la Independenţa — Ghiolul Pietrei (aşezarea 2)⁷, Vişina⁸ şi Castelu⁹, în timp ce locuinţele de suprafaţă sînt ilustrate prin descoperirile de la Tulcea-Tabără¹⁰, Independenţa-Ghiolul Pietrei (aşezarea 1)¹¹ şi Gura Canliei¹², dovedind că preferinţele populaţiei din această perioadă nu erau orientate spre o anumită locuinţă.

Instalaţia de foc este documentată de vatra liberă¹³, cu diferite amenajări, alături de care se foloseşte, în aceeaşi locuinţă sau separat, cuptorul de piatră. Destul de rar locuinţele au şi un cuptor săpat în lut¹⁴, acest tip fiind semnalat cu precădere în spaţiul dintre locuinţe sau într-o latură a aşezării¹⁵. Ca situaţie se exceptie menţionăm grupuri de două cuptoare ce au o singură groapă de acces (Enisala¹⁶) sau trei cuptoare cu o singură groapă; cuptoarele de acest fel de la Mihai Bravu prezintă similitudini cu descoperirile de la Olteni¹⁷ şi Ghizdaru¹⁸. Cuptoarele menajere săpate în lut prezente şi în aşezări din epoci anterioare, cunosc o răspîndire mai largă şi o frecvenţă mai mare în secolele IX—X¹⁹.

Ceramica de bucătărie din prima fază are analogii apropiate la Enisala²⁰, Nalbant²¹ şi Istria — Capul Viilor²² şi se poate data în secolul al IX-lea.

Ceramica din faza a II-a se apropie de inventarul ceramic descoperit în necropola de la Castelu²³ şi de cel din aşezarea de la Gura Canliei²⁴, putîndu-se încadra în secolul al X-lea.

Fără a putea opera cu încadrări cronologice mai strînse, putem afirma că aşezarea II de la Mihai Bravu a existat în veacurile IX—X, prin cercetările de aici aducîndu-se noi dovezi în sprijinul continuităţii de locuire a poporului român în spaţiul istro-pontic, în perioada de început a feudalismului.

⁷ Aşezarea nr. 2 de la Independenţa datează din secolul al X-lea: cercetările au început în anul 1986 şi sînt încă inedite.

⁸ Vezi nota 4.

⁹ A. Panaitescu, *Pontica*, 13, 1980, p. 284—290.

¹⁰ Vezi nota 3.

¹¹ Vezi nota 6.

¹² M. Irimia, *Pontica*, 14, 1981, p. 115.

¹³ A. Panaitescu, *op. cit.* p. 285; aşezarea nr. 1 de la Independenţa.

¹⁴ M. Irimia, *op. cit.* p. 116; A. Panaitescu, *op. cit.* p. 285; aşezarea nr. 2 de la Independenţa.

¹⁵ M. Irimia, *op. cit.* p. 117.

¹⁶ Gh. Mănuclu-Adameşteanu, *Rev. Muz.* 3—4, 1990, sub tipar.

¹⁷ C. Preda, *Materiale*, 7, 1961, p. 507—508.

¹⁸ D. Berciu, Gh. Rădulescu, G. Mihăilescu, M. Ionescu, *Materiale*, 7, 1961, p. 294.

¹⁹ Gh. Mănuclu-Adameşteanu, *CAB*, 4, 1991 (sub tipar).

²⁰ Vezi nota 16.

²¹ Vezi nota 5.

²² V. Zirra, *Dacia*, N.S., 7, 1963, p. 355—412; vezi şi Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuţie la arheologia şi istoria perioadei de formare a poporului român*, Bucureşti, 1967, p. 112.

²³ A. Rădulescu, N. Harţuchi, *Cimitirul feudal timpuriu de la Castelu*, Constanţa, 1967.

²⁴ M. Irimia, *op. cit.*

RAPPORT PRELIMINAIRE SUR LES FOUILLES ARCHEOLOGIQUES DE SAUVETAGE DE MIHAI BRAVU, DEP. DE TULCEA — ETABLISSEMENT NO 2

GH. MĂNUCU-ADAMEȘTEANU

A quelques 20 km ouest de la ville Babadag, sur une terrasse située dans la proximité immédiate de la localité Mihai Bravu, vers nord, on a commencé la recherche d'un établissement rural du haut moyen âge: on a dégagé 8 habitations (huttes et habitations de surface) et 4 fours emplantés dans leur voisinage, c'est à dire dans l'intervall qui les séparait. Sur la foi de l'inventaire céramique et des installations à feu (âtre, four, four en pierres) on a pu déceler deux moments dans l'existence de l'établissement.

Dans une première étape on utilisait les huttes, dont les planchers se situaient à 0,30—0,50 m au dessous de leur niveau de construction. A l'intérieur, dans un coin, il y avait des fours en pierres (B1, 3, 4, 7, 8); en outre, les huttes B3 et cB7 sont munies aussi de four pour la cuisson du pain.

La céramique caractéristique a de gros parois, dont le motif décoratif prédominant est le fascicule de lignes horizontales alternant au fascicule des lignes ondulées. Cette céramique correspond à un large laps de temps, couvrant les siècles IX et une grande partie du Xe.

Les habitations de surface, munies d'âtres et, parfois, de fours, sont caractéristiques de l'étape suivante.

La céramique, aux parois légèrement plus fines, se caractérise par la présence du motif linéaire: des incisions et des cannelures ou de „portatifs“ trassés sur tout le corps du pot. Très rarement on peut noter sur le fond des vases des marques de potier.

Sans pouvoir opérer à des datations très étroites, on pourrait placer cet horizon d'habitation dans la seconde moitié du Xe siècle.

Les recherches de Mihai Bravu ont fourni de précieuses informations sur la continuité d'habitation dans le territoire istro-pontique aux IX—Xe siècles, époque de grands troubles pour la population sédentaire de la Dobroudja.

- Fig. 1 — Plan des fouilles de Mihai Bravu
Fig. 2 Plan de divers complexes découvertes dans l'établissement: âtre no. 1 (S2), habitation no. 3 (S2), habitations no. 4 (S2) et four no 4 (S2)
- Planche I — Atre no. 1 (1), habitation no. 2 (2) et habitation no. 3 — vue d'ensemble (3) et détail de l'âtre (4).
- Planche II — Habitation no 4 — le four en pierres au moment de la découverte (1) et après le nettoyage (2); âtre de l'habitation no. 5 (3).
- Planche III — Habitation no 6 — le four (1); habitation no. 8 — le four en pierres et la fosse (2); habitation no. 7 — le four (3).
- Planche IV — Habitation no 8 (1); group des fours nos. 1—3 (2); le four no. 4 (3); l'âtre no. 1 (4).
- Planche V — Céramique des fours nos. 1—3
- Planche VI — Céramique découverte dans l'habitation no.1: sablonneuse (1—8) et fine (9—10).
- Planche VII — Céramique découverte dans l'habitation no. 2.
- Planche VIII — Céramique découverte dans l'habitation no. 3.
- Planche IX — Céramique découverte dans l'habitation no. 3: sablonneuse (1—4), fine (6,7,9); brique d'aiguisoir (5,8).
- Planche X — Céramique découverte dans l'habitation no. 5 (1—10) et brique d'aiguisoir (11).
- Planche XI — Céramique découverte dans l'habitation no. 6.
- Planche XII — Céramique découverte dans l'habitation no. 6: sablonneuse (1—5,7), fine (6,8 — le même pot vu du profile et sa marque de potier.
- Planche XIII — Céramique découverte dans l'habitation no. 7.
- Planche XIV — Céramique découverte dans l'habitation no. 7: sablonneuse (1—3); fine (4) et brique d'aiguisoir (5); céramique découverte dans l'habitation no. 8 (6,7).
- Planche XV — Céramique (1—6,9), poids (7), fusaiole (8) et brique d'aiguisoir (10) découvertes dans l'habitations no. 8.

- Planche XVI — Céramique sablonneuse découverte dans le four no. 4 (1-2), le four no. 5 (3-5) et céramique fine découverte dans S6 (6-7).
- Planche XVII — Céramique découverte dans l'habitation no. 1.
- Planche XVIII — Céramique découverte dans l'habitation no. 2.
- Planche XIX — Céramique découverte dans l'habitation no. 3: sablonneuse (1-4) et fine (5-6).
- Planche XX — Céramique découverte dans l'habitation no. 5 (1-4) et dans l'habitation no. 6 (5-9).
- Planche XXI — Céramique découverte dans l'habitation no. 6.
- Planche XXII — Céramique découverte dans l'habitation no. 7.
- Planche XXIII — Céramique découverte dans l'habitation no. 7 (1-3) et dans l'habitation no. 8 (4-5).
- Planche XXIV — Céramique découverte dans les fours 1-3.
- Planche XXV — Céramique découverte dans le four no. 4 (1-3) et dans S6: sablonneuse (5-6) et fine (4,7).